

Premonstráti v Plzni

První desetiletí na Filozofickém ústavu

In: Jindřich Bečvář (author); Martina Bečvářová (author): Premonstráti v Plzni. II. Josef Vojtěch Sedláček, loajální vlastenec. (Czech). Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT, 2024. pp. 347–[388].

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/405481>

Terms of use:

© Bečvář, Jindřich

© Bečvářová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

První desetiletí na Filozofickém ústavu

1. Profesorem Filozofického ústavu v Plzni

Dne 16. listopadu roku 1810 byl Sedláček zemským rozhodnutím č. 35 492 ustanoven profesorem matematiky na Filozofickém ústavu v Plzni.¹ Převzal však nejprve výuku řečtiny, která v Plzni citelně chyběla. Od následujícího školního roku vyučoval matematiku, po smrti profesora Bruno Handgrettingera z Gräningu krátce suploval i aplikovanou matematiku, tj. fyziku.² Později vyučoval i fyziku, časem rovněž latinu a češtinu.³ Zdůrazněme, že Sedláček nemusel projít konkurzním řízením, které bylo jinak na státních i církevních školách naprosto běžné.⁴

O rok dříve přišel na plzeňské gymnázium Josef Stanislav Zauper, profesor klasických jazyků, německý filolog s širokými zájmy, který měl pozitivní vztah k přírodovědě. Zasloužil se mimo jiné o budování knihovny a vytváření školních sbírek. Sedláček v něm našel spřízněnou duši, přítele pro dlouhé večerní diskuse a odborný vzor.

V letech 1810 až 1816 si Sedláček připravoval výuku přidělených předmětů a snažil se dále vzdělávat ve školní knihovně, půjčoval si knihy i v tepelském klášteře. Seznamoval se s Plzní, její historií i současností, všímal si nejružnějších zajímavostí i problémů. Maximálně se soustředil na své učitelské poslání, snažil se o živé přednášky, kterým měl porozumět každý student. Brzy si získal oblibu

¹ Sedláček byl na profesorské místo na Filozofickém ústavu v Plzni jmenován na základě doporučení tepelského opata a pražské biskupské konsistoře. Tepelský opat potvrdil, že vykonal všechny potřebné „přísné zkoušky“ na doktorát filozofie.

² Informace o Sedláčkově jmenování jsou převzaty z materiálů uložených v archivní složce [Ch-1]. Obsahují nejen podrobnosti o jmenovacím dekretu, ale též zprávu, že Sedláček převezme část výuky Bruna Handgrettingera z Gräningu, který byl roku 1805 pověřen přednáškami z matematiky i z fyziky, což byl pro jednoho pedagoga velký úvazek.

Sedláčkův nástup na Filozofický ústav v Plzni, jeho výuka řečtiny a matematiky viz školní kronika *Geschichte der philos. Lehranstalt* [FÚ], i. č. 13b131, zápis pro školní rok 1810/1811 a školní rok 1812/1813.

Informaci o Sedláčkově příchodu do Plzně podal roku 1810 ve zprávách *Wlastenského zvěstowatele* Josef Linda.

³ V roce 1821/1822, po odchodu profesora Simona Klingera na faru do Dobřan, Sedláček na krátký čas převzal i výuku latiny (viz kronika školy, zápis pro školní rok 1821/1822).

⁴ V archivní složce [Ch-5] jsou uloženy přehledné souhrnné dokumenty, které dosvědčovaly, že Sedláček vykonal všechny předepsané zkoušky nezbytné pro ustanovení řádným profesorem. V archivní složce [Ch-1] jsou uložena Sedláčkova vysvědčení z univerzitních studií; ta nebyla uložena ve složce žadatele o přijetí do řádu, jak bývalo v premonstrátském klášteře v Teplé zvykem. Lze jen spekulovat, jaké to mělo příčiny. Není vyloučeno, že vzhledem ke své nepořádnosti nebyl Sedláček schopen doklady řádně dodat.

svých žáků díky svému mládí, podpoře sociálně slabých, svému neuvěřitelnému nadšení, velkému porozumění pro poklesky dospívajících a díky své vzdělanosti a všestrannosti. Své žáky uměl oslovit, strhnout ke studiu, motivovat ke vzdělávání apod. Radoval se z jejich úspěchů a intelektuálního růstu. Neváhal korespondovat s jejich rodiči, informoval je o zdraví, prospěchu i poklescích jejich synů. Obraceli se na něj přátelé, přátelé jeho přátel i naprosto cizí lidé, kteří ho žádali, aby vzal pod ochranu jejich děti, příbuzné či známé, aby jim v Plzni našel vhodné bydlení, aby dohlédl na jejich stravu a život, aby jim pomáhal při studiu apod. Obvykle se jednalo o studenty, kteří měli hmotné problémy, nedostatek odvahy studovat ve městě nebo se jim na předchozích školách z rozličných důvodů příliš nedařilo. Sedláček jim obětavě pomáhal, neváhal jim poskytnout radu, pomoc a péči v případech jejich nemoci nebo studijních problémů.⁵

Sedláčkův zájem o řádný život a dobré studium žáků dokládají i jeho dopisy přátelům. Například z několika dopisů Šebestiánu Hněvkovskému víme, že sháněl pro jeho syna Vojtěcha místo u plzeňských kupců, pečoval o něho, když onemocněl, našel dobrého lékaře, který mu pomáhal apod.⁶ Podle vzpomínek žáků se na ně snažil všestranně, avšak nenásilně a taktně působit (svým osobním vzorem, příkladem, mírnou domluvou i ostřejším napomenutím). Není divu, že si záhy získal respekt starších kolegů v profesorském sboru. Velmi brzy

⁵ Viz např. dopisy Johanna Nepomuka Fišera ze 14. 1. 1830, Antonína Vojtěcha Hnojka z 26. 7. 1827, Aloise Klara ze 14. 10. 1835, Josefa Vladimíra Pelikána z 18. 10. 1833 a Františka Josefa Slámy z 25. 1. 1823, které jsou uloženy ve fondu [JVS].

Johann Nepomuk Fišer (1777–1847), český oční lékař, první profesor oftalmologie na pražské univerzitě, byl zručným operátorem a autorem učebnic a pojednání o očních chorobách a organizaci nemocniční péče.

Antonín Vojtěch Hnojek (1799–1866), český katolický kněz, buditel a obrozenec, působil jako profesor pastorální teologie v Litoměřicích. Úzce spolupracoval s *Maticí českou*, sepisoval teologické studie a povídky.

Alois Klar (Aloys Klár, 1763–1833), český filolog, pedagog a filantrop, působil na střední škole v Litoměřicích, poté získal místo profesora klasických jazyků na pražské univerzitě. Je autorem prací o deklamaci, rétorice, náboženství a o výuce klasických jazyků. Mezi jeho žáky patřil například básník Karel Hynek Mácha. Klar se po celý život zajímal o výchovu nevidomých, založil a řídil pražský ústav pro nevidomé děti, podporoval nadané umělce a chudé talentované studenty Filozofické fakulty pražské univerzity.

Josef Vojtěch Pelikán (1808–1876), vlastenecký právník, se zajímal o historii, místopis, divadlo a literaturu. V místech svého působení prosazoval užívání češtiny v úředním styku, zakládal knihovny, muzea a ochotnické divadelní spolky. Aktivně se účastnil rukopisných bojů a též revolučního hnutí v roce 1848. Psal do českých časopisů básně, divadelní hry a články na rozličná témata, ale též právnícké studie. Přispěl ke vzniku české právní terminologie.

František Josef Sláma (1792–1844), český vlastenecký kněz a historik, působil po absolvování českobudějovického teologického semináře na různých farách v západních a jižních Čechách. Spolupracoval s V. Hankou, J. Jungmannem a F. L. Čelakovským. Sepsal první dějiny Prachatic, pod svým jménem nebo pod pseudonymem Bojenický uveřejňoval v českých časopisech studie o regionální historii. Prosazoval důsledné užívání českého jazyka nejen při výuce náboženství.

⁶ Více viz Sedláčkovy dopisy, které jsou uloženy ve fondu [ŠH].

Šebestián Hněvkovský (1770–1847), český básník, právník a buditel, působil jako radní v Plánici u Klatov a Žebráku a později jako purkmistr v Poličce. Snažil se o původní literární tvorbu, které dával přednost před překládáním. Zajímal se o literaturu, divadlo a umění.

se začalo ukazovat, že podpora Sedláčkova studia na pražské univerzitě přináší premonstrátskému řádu dobré ovoce.

Sedláček si Plzeň velmi oblíbil, jak výstižně vyjádřil Adolf Srb:

Staroslavné město na Radbůze stalo se mu druhým vlastním domovem, k němuž lnul láskou vřelou, plamennou, a v němž působil k slávě vlasti své po celé čtvrtstoletí. V dlouhém čase tom málo kdy Plzeň opustil a to vždy jen o prázdninách. ([Srb1], s. 8)

Sedláček to jistě na počátku své kariéry neměl jednoduché, neboť období 1810 až 1814 bylo nejen v naší zemi silně poznamenáno napoleonskými válkami, všeobecnou nejistotou z budoucnosti, obavami z veřejného vystupování, ze stagnace hospodářství, opakujícími se pohyby vojsk, nemocemi z hladu a nedostatku. Tyto problémy sice nedopadaly přímo na něho, on byl díky řádu zajištěn, dopadaly však na jeho žáky a jejich rodiče. Sedláček problémy doby jistě vnímal a během svého učitelského působení na ně musel reagovat.

Zmíněné období bylo rovněž silně ovlivněno rakouským státním bankrotem roku 1811 a postupnou bolestivou rekonvalescencí hospodářství, kterou provázely policejní dozor a cenzura mocného kancléře Metternicha. I s tím se musel Sedláček jako mladý začínající učitel vyrovnávat.

2. Vlastenecké prožetí

Až do počátku roku 1816 nejevil Josef Vojtěch Sedláček zájem o český jazyk, literaturu a historii. Není to překvapivé, neboť měl německé a latinské vzdělání, žil a působil v německém prostředí a vyučoval zejména matematiku. Na pražské univerzitě se patrně příliš nestýkal s vlastenecky uvědomělými studenty, do Plzně si nepřinesl žádné vlastenecké nadšení. S nadsázkou se dá říci, že se českému světu odrodil. Netušil, že v českém jazyce existuje i jiná literatura než modlitební knížky, kalendáře, kroniky a jarmareční hry. Nelišil se od většiny tehdejší české inteligence. Teprve náhoda zcela změnila jeho život a obrátila jeho pozornost k českému jazyku a vlastenectví. Sedláček o tomto svém zážitku rád, barvitě a s velkým nadšením vyprávěl svým přátelům i žákům. Poprvé tuto událost popsal Jan Jindřich Marek roku 1836, další autoři ji později více méně přejímali. Ocituje ji tak, jak ji roku 1879 uvedl Adolf Srb, který pouze převedl Markův text do modernější češtiny:

Doptáváje se kdys na poště na noviny a časopisy německé, zhlédl tam i vídeňské noviny české. Zvědavostí puzen jsa, sáhne po listu literním, práce básnické obsahujícím. Čte a žasne. Báseň plyná připomíná jemu zvuky sladké, kteréžto v mládí za časté s rozkoší vnímalo ucho jeho. Od té doby nemaje stání dnem i nocí pilně čítával, aby pojav veskrz pravidla i ducha řeči mateřské, sám také v podobných básních, jakéž mysl jeho včasné zaujaly, se pokusiti, ano i někdy k slaveným tehdáž koryfeum literatury vlastenecké Puchmírovi, Jungmannovi, Hněvkovskému a Nejedlým se ctí přidružití se mohl. Na důkaz, jak dychtivě, zvláště v prvních letech rozčilení svého, po nejnovějších plodech

literatury české se shánival, potřebí jen toho podotknouti, že pro noviny české nedočkavě sám na poštu si docházel a nedostavil-li se toužebně očekávaný vůz poštovský v určitou hodinu, cestu tuto dosti vzdálenou dva- i vícekráté vážíval. Každá zdařilejší báseň, kterážto na květoucím luhu literatury domácí se vyskytla, každé smělé slovo na zastání jazyka našeho proti závistivým outržkům u veřejnosti pronešené, každý nový úkaz, jenž na obloze české ve skvělém se projevil rouše, sličné básníků sny i pravých vlastenců činy, vše to co střela ohnivá proniknouc duši jeho, na kolik dní i neděl dodávalo potravu, posily i útěchy myslí jeho, nezřídka vytrpěným protivěnstvím bolestně zbodané a skormoucené. Plamenná tato láska k jazyku mateřskému způsobila i to, že při svých skrovných důchodcích předce neskrovné oběti na oltář chudé matky vlasti, s veselým srdcem a štědrú rukou kladl. ([Srb1], s. 9–10)

Některé zdroje událost popisují tak, že se „z naprosto lhostejného a zcela nevědomého Sedláčka-Šavla stal ohnivý Sedláček-Pavel a horlivý propagátor českého jazyka“.

Co se tedy někdy počátkem roku 1816 stalo, že došlo k této Sedláčkově přelomové proměně? Bylo to jednoduché a skoro neuvěřitelné zároveň. Dostal do rukou *Cjsarské Královske Wjdenšské Nowiny*, které od roku 1812 vydával Jan Nepomuk Norbert Hromádko (1783–1850), profesor českého jazyka na vídeňské univerzitě. Sedláček s velkým překvapením zjistil, že se rodí nová česká literatura, byl okouzlen rozvíjejícím se českým jazykem, zejména českými básněmi z literární přílohy vídeňských novin. Začal proto odebírat dostupné české noviny a časopisy. Navíc pro ně získával další předplatitele a po všech stránkách je propagoval.

S obrovskou vervou se pustil do studia české gramatiky, obstaral si německy psané učebnice Josefa Dobrovského a Jana Nejedlého.⁷ Později hledal inspiraci v česky psaných učebnicích Jana Šmitta⁸ a Františka Novotného.⁹

Sedláčkově studium českého jazyka bylo natolik úspěšné, že již o prázdninách roku 1816 dokázal hlásat slovo Boží česky. Velký ohlas mělo jeho sváteční kázání 25. srpna 1816 (tj. na sv. Bartoloměje) v plzeňském chrámu sv. Bartoloměje.

⁷ J. Dobrovský: *Ausführliches Lehrgebäude der Böhmischen Sprache, zur gründlichen Erlernung derselben für Deutsche, zur vollkommenern Kenntniß für Böhmen* (1809), J. Nejedlý: *Böhmische Grammatik* (1804–1805).

⁸ J. Šmitt: *Gramatyka Česká, nebo: Včenj, gak se Česká slova vchylowati, spogowati a psáti magj, weskrz s wybranými přjklady wyswětlené, gako wžitečná mateřčiny wědomost, y potřebná přjprawa České mládeže k navčenj cyzých řečj* (1806).

Johann Ev. Schmitt (Jan Ev. Šmitt, 1776–1841), rodilý Němec z Porýní, se jako voják dostal na Chrudimsko a naučil se česky. Později působil jako učitel na hlavních školách v Kutné Hoře, Kolíně a Táboře. Sepsal několik jazykových učebnic (němčina a čeština), modlitebních knížek, povídkových knih apod. Není doklad o tom, že by se osobně se Sedláčkem znal. Jeho učebnice českého jazyka se však v Plzni prodávaly a byly oblíbené.

⁹ F. Novotný: *Pravidla české řeči* (1818).

Katolický kněz František Novotný z Luže (1768–1826), filolog, historik, bibliista, spisovatel a básník, se během studií spřátelil s Dobrovským, Puchmajerem a Hněvkovským. Udržoval s nimi kontakt i během svého působení v Mladé Boleslavi a Luštěnicích, pravidelně se setkávali v Krameriově *České expedici*.

Sedláček při něm promluvil o zásluze apoštolů při šíření křesťanství a o potřebě dobrého vyučování dětí a mládeže. Mistrně propojil minulost a současnost, katolickou věrouku s osvětovou činností a službou komunitě. Jeho *Swátečnj Kázánj, držané w chrámu farnym arcyděkanském ... sw. Bartoloměje* [X-1] vyšlo roku 1816 tiskem a stalo se prvním Sedláčkovým publikovaným textem.¹⁰ Sedláček nechal text kázání doplnit rytinou sv. Bartoloměje, který ochraňuje město Plzeň. Je na ní dobře rozeznatelný chrám sv. Bartoloměje a budova Filozofického ústavu.

Jan Hýbl (1786–1834), český obrozenecký spisovatel a redaktor českých populárních časopisů, uveřejnil krátkou recenzi Sedláčkova kázání roku 1817 v *Rozmanitostech*. Zdůraznil, že v českém jazyce citelně chybí podobná dílka a vyzval duchovní, aby vydávali svá podnětná kázání. O Sedláčkově textu napsal:

Obsah tohoto kázánj gedná o welikých zásluhách Aposstolů při rozssiřowánj křesťanského náboženstwj; a o potřebnosti dobrého wychowánj mládeže, která se rodičům často dosti opakowati nemůže. Tudy se Pan spisowatel tauto ač skrownau prvotinau duchownjm panům nemálo zawděčil, kterj na kteraukoli neděli neb swátek s něgakau změnau kázánj tohoto wýborně povžiti mohau.

([Hýbl], s. 95–96)

Poznamenejme, že Sedláčkovo kázání bylo sice hojně navštívené a oceňované, ale prodej spisku se příliš nedařil a jeho vydání přineslo Sedláčkovi značnou finanční ztrátu.¹¹

V kázání je obsaženo zajímavé Sedláčkovo pojetí národní společnosti. Sedláček ji chápal jako národ, obec, rod a rodinu, tj. společenskou, pracovní i domácí skupinu lidí, jejíž nejmenší částí je jednotlivec. Ve skupině měl každý člověk svoji roli, úlohu, poslání, význam a pozici. Jednalo se o tradiční organistické chápání lidské společnosti, které vycházelo z funkční dobové hierarchie jedinců a stavů. Sedláček však současně zdůrazňoval rovnost lidí před Bohem a chtěl, aby se veškeré změny odehrávaly ku prospěchu národa, tj. každého jedince.¹²

Jeden exemplář svého kázání na kvalitním papíru v plátěné modré vazbě se zlatou ořízkou Sedláček doplnil vlastnoručním celostránkovým věnováním

¹⁰ Sedláčkovo kázání ocenil Aleš Vincenc Pařízek, člen dominikánského řádu, pedagog, teolog, vychovatel, vlastenec a obrozenec. Po působení na školách v Praze a Klatovech se stal kanovníkem litoměřické kapituly, kde spolupracoval s biskupem Ferdinandem Kindermannem (1740–1801) na reformách tamního školství. Přátelil se a spolupracoval s historikem Františkem Martinem Pelclem (1734–1801), vydavatelem a nakladatelem Václavem Matějem Krameriem (1753–1808) a spisovatelem a překladatelem Františkem Faustinem Procházkou (1749–1809). Pařízek se zajímal o malířství a hudbu, přírodovědu a historii, pedagogiku a výchovu. Své práce psal německy i česky, vydával pedagogický časopis *Schulfreund*. Slavná se stala jeho modlitební knížka *Weg zur Seligkeit* [Cesta k blaženosti], která se dočkala několika vydání. Pařízkův dopis s poděkováním za Sedláčkovo české kázání a jeho stručným hodnocením je uložen ve fondu [JVS].

¹¹ Viz Sedláčkův nedatovaný dopis Josefu Dobrovskému, který je uložen ve fondu [JD].

¹² O organistickém pojetí společnosti za národního obrození viz [Ku], zejména s. 269–273.

opatu Reitenbergrovi a zaslal mu tuto malou knížečku do tepelského kláštera.¹³

Jan Ježek (1849–1913), český kněz, spisovatel a překladatel, zařadil v knize [Jež] z roku 1880 Sedláčka mezi autory pěkných českých kázání (viz s. 181).

V krátké době se Sedláček v Plzni stal výraznou osobností, významným buditelem, organizátorem českých kulturních a vzdělávacích akcí. Byl první, kdo v Plzni veřejně a relativně úspěšně propagoval český jazyk. Jeho kázání i proslovy měly úspěch, neboť byl výborný a vtipný řečník a přesvědčivý kazatel. Antonín Rybička o Sedláčkových prvních kázáních napsal:

Že pak jmenovitě kázání jeho vynikala poučným obsahem, ráznou formou a živou i dojemnou přednáškou, mívala na posluchače nevšední účinek, a Sedláček proslul takto v krátkém čase jakožto výmluvný řečník a nevšední kazatel v celém okolí tamním. ([Ry6], s. 290)

Situaci v Plzni v době počátků národního obrození charakterizoval Jaroslav Schiebl roku 1910 takto:

Dnešní německé gymnasium v Plzni, vedené od roku 1802 Praemonstraty Teplanskými, mělo ve svém učitelském sboru několik vynikajících osobností, které působily v českonárodním smyslu. Ti se stali nejúčinnějšími buditeli českého živlu v Plzni. Vyzbrojeni silou víry, nelekajíce se překážek, dali se do boje, aby lid svůj před odnárodněním zachránili. Jich silou byla jich víra. S trpělivostí mnicha a s mnišskou horlivostí připravili půdu, zaseli v ní semeno, bedlivě vypěstili z něho bylinku, až tato dala bohaté, přebohaté ovoce. Je nás již jenom několik, kdož jsme znali z osobních styků Smetanu. Jsou to již vesměs šedovlasí starci, ale s mladistvým zápallem a s velikou úctou promlouvají o jeho působení. Rty jich jsou uvadlé, z oka jich září ale zvláštní oheň při těchto vzpomínkách. Dnešní generace ani nechápe, jak požehnaným byl život a působení těchto bílých mnichů pro Plzeň, která jim vděčila za mnohé vysoce důležité a užitečné instituce a podniky. Nedosti vděčně připomínáme si působení světského kněze Františka Příkryla, který působil na plzeňském gymnasiu jako učitel poetiky a rhetoriky a odtud přišel na gymnasium v Písku jako prefekt. Nevzpomínáme si ani, že již před Sedláčkem byly činěny buditelské pokusy v Plzni a účastnili se jich hlavně teplanští Praemonstraté Matouš Mikoláš, kterého v učitelském úřadě vystřídal známý spravedlivý Němec, vynikající spisovatel Zauper, jehož styky s Goethem jsou známy, dále Pražan Prokop Minikati, Lohel Hora, rodem z Plas, po kterých r. 1817 teprve prof. Sedláček rozhodně do akce zasáhl a v professorech Šindelářovi a Desoldovi dobré pracovníky získal.

Mezi prvními z českých buditelů zaujímal Sedláček místo vynikající. Jeho buditelská činnost došla zvláště na českém západě praktického výrazu. Dovedl kolem sebe seřadit český živel, povzbuzovat ho, aby vystoupil ze své passivnosti, do kteréž ho uhýčkaly germanisační pokusy vídeňské, a volal ho k životu novému. ([Sc27], s. 65–66)¹⁴

¹³ Uložena je v archivní složce [Ch-6].

¹⁴ Schiebl uvedl nesprávný rok, kdy premonstráti převzali gymnázium do své péče.

3. Doktorát filozofie

Dne 28. srpna 1816 byl Sedláček na pražské univerzitě spolu se svými dvěma kolegy premonstráty, profesory z Plzně, promován na doktora filozofie.¹⁵ Promotorem byl Franz Nicolaus Tietze, profesor dějepisu.

Ve stejný den byl za přítomnosti Aloise Martina Davida, rektora univerzity, člena tepelského řádu premonstrátů, slavnostně uveden do funkce kancléře univerzity arcibiskup Václav Leopold Ignác Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan (1749–1830).¹⁶ S instalací kancléře byla spjata slavnostní mše v Týnském chrámu, které se Sedláček účastnil.

Václav Leopold Ignác Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan pocházel ze starého českého vladyckého rodu. Nejprve studoval na premonstrátském gymnáziu v Německém Brodě, pak na jezuitském semináři v Praze a nakonec na pražské univerzitě. Na počátku duchovní dráhy působil v Klášterci nad Ohří, ve Skoroticích na Ústecku a v Děčíně. Roku 1779 se stal kanovníkem svatovítské kapituly a pomocníkem arcibiskupa Antonína Petra Příchovského z Příchovic (1707–1793). V církevní kariéře Chlumčanský postupoval i v devadesátých letech 18. století, stal se biskupem a pražským generálním vikářem. Roku 1801 byl jmenován litoměřickým biskupem a začal se mimo jiné zajímat o sociální situaci ve své diecézi, podporoval charitativní a vzdělávací aktivity, zakládal školy a dobročinné ústavy, nechával opravovat kostely a hospodářské budovy, staral se o výchovu nových duchovních v litoměřickém i pražském semináři. Zajímal se o český jazyk, literaturu a historii, přátelil se s Josefem Dobrovským a Josefem Jungmannem, roku 1805 vysvětil Bernarda Bolzana na kněze. Roku 1806 se zasadil o zavedení výuky českého jazyka v semináři a na gymnáziu v Litoměřicích, podporoval Jungmanna při práci na jeho proslulém česko-německém slovníku. Stál u vzniku prvního českého katolického časopisu (*Časopis pro katolické duchovenstvo*, 1828–1851, 1859–1949), který mnoho let finančně podporoval. Roku 1814 byl jmenován pražským arcibiskupem a přenesl své aktivity na celé Čechy. Značné finanční prostředky věnoval na pomoc pražské chudíně, na činnost *Wlastenského museum*, na stipendia pro nemajetné studenty a na výstavbu Řetězového mostu přes Vltavu. Založil německou reálku v Liberci a českou reálku v Rakovníku, uvědomoval si význam kvalitní výuky pro rozvoj vědy a techniky, podporoval výuku moderních jazyků. Patřil k významným mecenášům našeho obecného i středního školství a k předním českým vlastencům.

Zdá se velmi pravděpodobné, že vzdělaný vlastenec a příznivec českého jazyka, vysoce postavený duchovní a velký mecenáš, zapůsobil na Sedláčka

¹⁵ Společně se Sedláčkem doktorát obdrželi Ferdinand Antonín Kugler (1781–1856), profesor dějepisu, a Michael Antonín Tschamler (1787–1858), profesor fyziky. Oba byli českého původu; Kugler pocházel ze Schönfeldu (Krásno nad Teplou), Tschamler z Karlových Varů.

¹⁶ Poznamenejme, že roku 1828 Sedláček věnoval arcibiskupovi Chlumčanskému oslavnou ódu *City Plzně a gegjho duchownjho pastýře ...* [X-68].

při jejich srpnovém setkání, dal mu další podněty k vlasteneckým aktivitám a ovlivnil tak jeho další směřování.

V pozůstalosti Josefa Vojtěcha Sedláčka (fond [JVS]) je uložen slavnostní latinsko-německý plakát připomínající instalaci nového kancléře univerzity a promoci tří plzeňských premonstrátů. Z velkoformátového plakátu vyplývá, že Filozofickou fakultu na akci zastupoval děkan Franz Seraphin Wilhelm, převor maltézských rytířů, pražskou techniku reprezentoval František Josef Gerstner a pražské *Akademické gymnázium* Xaver Hermann Petritsch. Zajímavé je, že na plakátu je uvedena otázka (*problema*), která byla patrně předložena při doktorském řízení všem třem kandidátům. Její volný překlad z německého jazyka zní:

Jelikož podle některých přírodovědců množství kyslíku vydechovaného rostlinami v žádném případě nestačí k tomu, aby nahradilo veškerý plynný kyslík v atmosféře, který je z ní odebírán dýcháním, spalováním, vstřebáváním atd., vyvstává otázka, jakými prostředky je zachován stálý poměr mezi složkami atmosféry, které tvoří její podstatu. (Plakát, [JVS])

V archivní složce [Ch-4] je uložena tištěná, německy psaná pozvánka na doktorskou promoci tří tepelských premonstrátů. Slavnostní akt probíhal ve velkém sále Karolina od deváté hodiny.

Udělení doktorátu bylo významnou událostí i pro Sedláčkovy čelákovické přátele a rodáky. O této události jsou ve Ferlesově textu [FB] uvedena následující slova:

R. 1816 dne 28. srpna na den sv. Augustina, jak v památní „knize s praškou“ vlastnoručně zaznamenal, disputoval v Praze s dvěma Teplskými kanovníky a profesory na ústavě filosofickém v Plzni, totiž s prof. Kuglerem z Schönfeldu a prof. Tschamlerem z Karlových Varů, veřejně pro hodnost doktorskou umění mudrcského. I stalo se pomocí a účinkováním astronoma Aloisa Davida, který též spoluúd kláštera Teplského a právě ten rok rector magnificus byl, že při této promoci byl přítomen sám kníže-arcibiskup Pražský (Chlumčanský), což před tím na mnoho let se nestalo, ano sám poprvé co kancléř university uvedení měl.

Slavné promoci této následovala mše sv. v týnském kostele farářem čtená, které arcibiskup, posadiv se mezi doktory, přítomen byl. Pak celá fakulta filosofická i ti tři promovaní doktoři k tabuli pana kn. arcibiskupa pozváni byli.

([FB], s. 190, 193)

Sedláčkův doktorát je popsán ještě podrobněji v [ŠČ], s. 42–43. Je zde uveden obdobný text odlišující se jen nepatrně od Ferlesova podání. Navíc zdůrazňuje, že Sedláček byl synem bývalého čelákovického radního a v době doktorské promoce byl vysvěceným knězem premonstrátského řádu. Chybně však uvádí jméno Sedláčkova kolegy Kuglera. Připomíná, že se jednalo o nezvykle slavnou promoci, při níž se shromáždili zástupci všech univerzitních fakult, a připojuje, že následné popomocní procesí se ubíralo do Týnského chrámu a bylo velmi slavnostně pojaté.

Čelákovice byly hrdé na úspěchy svého rodáka. Sedláček své rodné město navštěvoval, neboť zde žila jeho matka, nevlastní otec a mladší sourozenci. O vývoj města se zajímal, prý dokonce připravoval spis o historii Čelákovic, ale z neznámých důvodů z tohoto plánu sešlo.¹⁷

Udělení doktorátů třem profesorům Filozofického ústav v Plzni bylo významnou událostí pro celou školu, jak dokládá i zápis ve školní kronice.¹⁸

Doktorát uzavřel jednu etapu Sedláčkova života, etapu intenzivního studia, vzdělávání a přípravy výuky. Bylo mu 31 let, byl nyní plně kvalifikovaný a měl za sebou šest let působení na plzeňském Filozofickém ústavu, během nichž získal četné pedagogické zkušenosti.

4. Spolupráce a přátelství s Puchmajerem

Sedláček si český jazyk zamiloval, snažil se, aby byl schopen česky mluvit a psát na takové úrovni, aby se jeho texty mohly objevovat v tisku. Z novin se dozvěděl, že nedaleko Plzně působí básník a překladatel Antonín Jaroslav Puchmajer (1769–1820). Od roku 1806 byl farářem v Radnicích na šternberském panství, vydával básnické almanachy a byl „duchovním otcem“ *první novočeské školy básnické*. Sedláček ho poznal na podzim roku 1816 a od té doby začala jejich nedlouhá spolupráce. Na základě Puchmajerova doporučení četl další knihy, noviny i časopisy, zdokonaloval se v českém jazyce a pokoušel se o první tvorbu. Seznámil se s jeho přáteli, Vojtěchem Nejedlým, jeho bratrem Janem, Šebestiánem Hněvkovským a dalšími českými obrozenci.¹⁹ Prostřednictvím Puchmajera navázal styky a spolupráci s Josefem Dobrovským (1763–1829), vynikajícím filologem, historikem a vědcem evropského významu, Josefem Jungmannem (1773–1847), význačným filologem a předním představitel českého národního obrození, a dalšími vzdělanci, vlastenci a buditeli.²⁰

S Dobrovským se Sedláček přátelil od roku 1817, udržoval s ním korespondenci až do jeho smrti v roce 1829. Dobrovský Sedláčkovi radil v oblasti historie

¹⁷ Viz Sedláčkův dopis z 12. 11. 1830 zasláný čelákovickému radnímu p. Leišnerovi. Opis dopisu viz [FB], s. 196–197.

¹⁸ Viz *Geschichte der philos. Lehranstalt*, fond [FÚ], i. č. 13b131, zápis pro školní rok 1815/1816. Popisu slavnosti je věnována velká část zápisu vztahujícího se ke školnímu roku 1815/1816, což je dosti neobvyklé.

¹⁹ Vojtěch Nejedlý (1772–1844), český vlastenecký kněz a básník, působil na farách v Praze, Pečici, Velizi, Mirošově a Žebráku, na nichž se vždy scházeli čeští vlastenci. Psal básně do českých almanachů a časopisů, překládal z italštiny a vydával práce jiných básníků na své náklady, aby přispěl k rozvoji českého jazyka a kultury. Jeho mladší bratr Jan Nejedlý (1776–1834) byl profesorem českého jazyka na pražské univerzitě, právníkem, překladatelem, spisovatelem, redaktorem a vydavatelem. Během času se dostal do sporů s Václavem Hankou, Josefem Jungmannem, Františkem Ladislavem Čelakovským a jinými českými buditeli kvůli úpravám českého pravopisu a budování českého jazyka. Bylo mu vycítáno zpátečnictví, nečinnost, zkostnatělost, neústupnost, maření vlasteneckých snah, styky se šlechtou apod. Měl totiž odlišné názory na kultivování českého jazyka, kultury a národa. Později se odmítal účastnit buditelských aktivit a věnoval se právu.

²⁰ O Puchmajerově radnické společnosti a spolupráci s dalšími vlastenci viz [Du], zejména s. 260, 633–634. O jeho životě a díle viz [Miš] a [Hý].

a filologie, Sedláček ho informoval o své práci, o výuce českého jazyka a o kulturní situaci na Plzeňsku.

Vlastenci se v té době setkávali na farách po celých Čechách, informovali se o svých aktivitách, plánovali další akce a povzbuzovali se navzájem v osvětové práci. Připomeňme Puchmajerova slova:

Kdyby se při přátelských návštěvách zřítíl strop mirošovské fary, pohřbil by celý český parnas. ([282], s. 5)

Puchmajer v nadsázce narážel na to, že se v Mirošově setkávali Puchmajer, Vojtěch a Jan Nejedlý, Hněvkovský, Sedláček, Štěpnička a další.

Vojtěch Nejedlý přišel jako farář na mirošovskou faru roku 1813. Zjistil, že vlivem napoleonských válek není farnost v dobrém stavu (válečné daně, nedostatek obživy v důsledku rekvizic, odvody mladých chlapců apod.). Okamžitě započal s duchovní obnovou města, opravou barokního kostela sv. Josefa a rozsáhlé fary. Hlavní aktivity směřoval na výchovu dětí a mládeže, na vzdělávání a osvětu, motivoval městskou radu k výstavbě nové školní budovy. Byl oblíbeným farářem, který dokázal nadchnout pro český jazyk, literaturu a historii. Psal básně na oslavu císaře Františka I., českých šlechticů a vlastenců, oslavoval Boha, krajinu, historii, moudrost a rozum, mír a obyčejný život venkovských lidí, kritizoval války, dobové nešvary, touhu po moci apod. Roku 1819 získal posilu svých vlasteneckých aktivit, neboť na místo mirošovského kaplana byl ustanoven Jakub Rafael Macan, vynikající kazatel, spisovatel náboženských prací a příběhů pro děti a mládež. Roku 1826 odešel Nejedlý k nelibosti mirošovských občanů na faru do rodného Žebráku. Roku 1827 byl Macan přeložen na faru do Rousínova na Rakovnicku a o dva roky později se stal farářem ve Slabách, kde působil až do konce života. I zde se snažil prosazovat nejrůznější vlastenecké aktivity, velké zásluhy si získal v letech 1830 a 1836 za cholerové epidemie díky rozhodnosti, s níž prosazoval opatření proti šíření nemoci.²¹

Stejně jako Puchmajer, i Sedláček se snažil vychovávat široké lidové vrstvy četbou, a to i populárně naučnou. Oba kladli velký důraz na rozvoj české řeči, na jejímž základě měla být česká vzdělanost postavena. Sedláček si začal dopisovat s ostatní buditeli, posílal jim své texty, práce a zprávy určené novinám a časopisům, které redigovali. Korespondence byla v té době velmi důležitá, neboť umožňovala výměnu názorů a zkušeností, dovolovala seznamovat se se vším, co se ve vlasteneckých kruzích dělo, zejména na poli literatury a vědy. Sedláček nakupoval české knihy, prodával je, půjčoval, rozdával a distribuoval zejména mezi svými studenty. Ve městě i na venkově organizoval české osvětové

²¹ O schůzkách na mirošovské faře viz např. dopisy Vojtěcha Nejedlého z 29. 6. 1818, 9. 7. 1820 a 19. 5. 1822, které jsou uloženy ve fondu [JVS]. Dokládají, o jak významné a zajímavé schůzky vlastenců se jednalo, a poskytují rovněž informace o kulturních aktivitách v Praze (vydávání nových děl, výzvy k sepisování a publikování prací, výměna tiskovin, prodej nových výtisků apod.). O významu mirošovské fary v počátcích národního obrození z pohledu lokální historie viz [Jin].

přednášky a další akce, snažil se všestranně šířit vzdělanost. Stal se důležitou součástí české vlastenecké komunity.

V letech 1816 až 1820 byl Sedláček s Puchmajerem v těsném kontaktu, pravidelně se navštěvovali, psali si, inspirovali se a pomáhali si. Informovali se o svých záměrech, dílech a každodenních aktivitách i starostech. Puchmajer si vysoce vážil Sedláčkových schopností, jeho vzdělanosti, temperamentu, nasazení i lidského charakteru. Když v roce 1820 vážně onemocněl, požádal ho, aby prohlédl jeho rukopis o české poezii, případně korigoval vše, co uzná za vhodné, a postaral se o vydání. Jednalo o Puchmajerovo celoživotní dílo. Antonín Rybička o Puchmajerově prosbě adresované Sedláčkovi napsal:

Nedlouho před svou smrtí Puchmajer odevzdal ještě Sedláčkovi rukopis svého díla: Rymovník český a theorie rýmu českého, s prosbou, aby jej vydal tiskem, kteroužto prosbu napotom i listovně opakoval, připomenuv při tom, „že – skoro patnácte let na tom pracovav – nerad by byl, aby se po jeho smrti někomu jinému do rukou dostal a snad pod jiným jménem světlo boží spatřil a tak říci se mohlo: „Hos ego versiculos feci, tulit alter honores!“²² ([Ry6], s. 298)

Po Puchmajerově smrti Sedláček usiloval o to, aby byla radnická fara obsazena nějakým českým vlastencem. Josef Jungmann napsal 29. října 1820 Antonínu Markovi:

Tyto dny byl u mne p. prof. Sedláček, který Vás pozdravuje, a povídal, že nedávno s p. hrab. Šternbergem Kašparem mluvil o nástupci Puchmajerově a pravil jemu: hezké bylo by, aby V. M. hraběcí tu faru opět některému literatoru českému udělila, – načezž p. hrabě odpovéděl: Schreiben Sie den Herrn, sie sollen sich melden. Z toho povstala myšlénka, nelíbilo-li by se snad Vám to místo? Jaké vlastně jest, mně nepovědomo, ale dle Sedláčka dobré a nejlepší na onom patronátu; jsou 2 kaplani. ([Em], s. 467)²³

Po Puchmajerově smrti Sedláček jeho práci opravdu připravil do tisku a roku 1824 ji vydal pod názvem *Puchmagerův Rýmownjk, aneb, Rýmownj slownjk*.²⁴ Připojil Puchmajerovu podobiznu a stať o jeho životě [X-37], kterou sepsal na základě studia dobových materiálů, vzpomínek Puchmajerových přátel a mecenáše Kašpara hraběte ze Šternberku, kterému byl spis dedikován. *Puchmagerův Rýmownjk* ... byl cenný nejen pro vývoj české poezie, ale i pro poznání Puchmajerova života a díla.²⁵

²² Napsal jsem tyto řádky, jiný si připsal zásluhy! (Publius Vergilius Maro)

²³ Sedláčkova snaha vyšla naprázdno. Puchmajerovým nástupcem se stal Jan Jäger, který Čechům nepřál.

²⁴ Leopold Rayner, Plzeň, 1824, xxxvii+151 stran.

²⁵ Puchmajerův životopis sepsaný Sedláčkem vyšel i jako samostatná knížka pod názvem *Životopis Jaroslawa Antonjna Puchmagera, ze zbrjky sobě od některých jeho přátel podané, sebral a vydal Jozef Wogtěch Sedláček* [X-38]. Na první straně byl umístěn Puchmajerův portrét.

Vojtěch Nejedlý vydal roku 1833 knížku Puchmajerových básní nazvanou *Fialky* (Tiskem Jana Host. Pospjssila, W Praze, 1833, lvi+158 stran). Na stranách v–xlii byl uveřejněn Sedláčkem sepsaný Puchmajerův životopis [X-88] publikovaný již roku 1824. Vydání bylo opět

Vztah Puchmajera a Sedláčka, který byl výše zdůrazněn v souvislosti s *Rýmounjkem*, lze dokreslit následující zajímavostí. Matěj Milota Zdirad Polák (1788–1856), český básník, učitel a důstojník, pobýval roku 1819 jako pobočník generála Kollera v Itálii. Navštívil hrobku římského básníka Vergilia a upletl věnec z vavřínu, který na ní rostl.²⁶ Poslal jej do Radnic jako výraz obdivu k Puchmajerovi, který jej obratem přeposlal Sedláčkovi do Plzně na prohlédnutí. Sedláček jej ukazoval studentům, pochlubil se kolegům na Filozofickém ústavu i v tepelském klášteře. O prázdninách s ním cestoval po Čechách, ukazoval jej a vyzýval ke studiu českého jazyka.²⁷

Z roku 1819 se dochovala Sedláčkova *Báseň k Puchmajerovým jmeninám*, která nebyla publikována. Čtyři sloky této oslavné ódy jsou uvedeny v Sedláčkově nedatovaném dopise Josefu Liboslavu Zieglerovi. Ve srovnání s jinými Sedláčkovými básněmi má osobnější a vlastenečtější charakter. V sešitu *Přj-ležitostne Zpěwy Prof. Sedláčka* [PZS], do něhož Sedláček vepsal své literární výtvořy, je báseň *Na Jaroslawa Puchmjra předneseno při stolowánj na den gme-nowánj nesmrtného Puchmjra w Radnicjch 17. ledna 1819*. Má rovněž čtyři sloky, není však totožná s výše zmíněnou básní, byť byla asi sepsána za stejným účelem.²⁸

Puchmajerovo a Sedláčkovo hluboké přátelství a jejich několikaletou spolupráci ukazuje i korespondence českých vlastenců, zprávy v dobovém tisku a vzpomínkové články, které připomínají jednotlivé aktéry setkávání v Radnicích, Plzni, Mirošově, Spáleném Poříčí a Praze. Do Puchmajerova a Sedláčkova okruhu patřili nejen výše uvedení obrozenci, ale i rokycanský farář Oldřich Polák (1751–1831) a zelenohorský děkan František Josef Sláma, kteří ve svých farnostech šířili český jazyk a kulturu, budovali knihovny, půjčovali knihy a časopisy, věnovali se výchově mládeže, rozvíjeli rozsáhlou dobročinnou a osvětovou činnost apod.

Kontakty s Puchmajerem a jeho skupinou měly pro Sedláčka značný význam. Motivovaly ho k básnické tvorbě oslavných ód, přinášely mu i povesení ve vzdělané a milé společnosti. Především však představovaly otevřenou deklaraci nového životního programu, postojů a cílů, totiž vzdělávání a organizování vlasteneckých aktivit v Plzni a širokém okolí. Rozšířily okruh jeho přátel mimo původní německou sféru tvořenou tepelským opatem, plzeňským hejtmanem, prefektem a profesory gymnázia a Filozofického ústavu.

---

obohaceno o Puchmajerův portrét. O *Fialkách* se zmiňuje Časopis Českého museum 9(1835), s. 456, viz též Kwěty. Národnj zábawnjk pro Čechy, Morawany a Slowáky 2(1835), s. 377–379. Jedná se o informace o souborném vydání Puchmajerova, resp. Nejedlého básnického díla.

²⁶ Publius Vergilius Maro (70–19 př. Kr.) byl nejslavnějším římským básníkem Augustovy doby, tj. zlatého věku klasické římské literatury. Po mnoho století byl hledán jeho hrob, nakonec byl „umístěn“ do jeskyně Posillipo jižně od Neapole.

²⁷ O této události viz [Ry6], s. 296. O tzv. Vergiliově vavřínovém věnci viz též [Tj]. O významu Polákovy cesty do Itálie a jeho cestopisu viz [Chý1].

²⁸ Sedláčkův dopis Zieglerovi je uložen ve fondu [JLZ]. Sešit [PZS] je uložen ve fondu [JVS], s. 38–39.

5. Výuka českého jazyka v Plzni

Dne 23. srpna a 20. prosince 1816 byly dekrety *Studijní dvorské komise* na gymnáziích s českými žáky povoleno vyučovat český jazyk jako nepovinný předmět. Srpnový dekret zdůrazňoval nutnost znalosti českého jazyka pro úředníky a právníky, prosincový dekret připojoval filozofy, bohoslovce a lékaře. Nejednalo se o politický „přelom“ habsburské politiky vůči neněmeckým národům, ale o pragmatickou reakci na potřeby praktického života. Znalost českého jazyka zejména u duchovních, lékařů a právníků se při jejich každodenní práci jevila jako nezbytná a přínosná. Výuky češtiny se měli ujmout profesori, kteří uměli český jazyk a mohli studenty zdokonalovat v českém čtení, psaní a v překládání.

Čeští vlastenci toto rozhodnutí uvítali s nadšením a chápali je jako své vítězství a možnost dalšího rozvoje českého národa. Dekrety považovali za projev osvobození od dřívějšího germanizačního tlaku, za konec nacionálního útlaku a za panovníkův souhlas se svobodným rozvojem českého národa. Jeho existenci a rozkvet úzce spojovali s jazykem a jeho užíváním v úředním styku, výuce, kultuře a vědě. Císař byl oslavován a opěvován i v denním tisku.²⁹

Vlastenci viděli v dekretech více, než ve skutečnosti přinášely, vše si vysvětlovali optimističtěji, než bylo ve vládních kruzích zamýšleno. Toužebně se upínali k možnosti rychlého rozvoje národa a jeho kultury. O to horší bylo jejich vystřízlivění na počátku dvacátých let 19. století.

Puchmajer složil jako reakci na tyto dva dekrety nadšenou ódu *Na jazyk český*³⁰ a požádal přítele Jana Nejedlého o informace o výuce češtiny na pražských školách. Prál si, aby se čeština začala učit i v Plzni. Z dobových zpráv víme, že se český jazyk vyučoval nebo v krátkém čase začal vyučovat kromě Prahy také v Hradci Králové (Ziegler, Klicpera, Chmela), Litoměřicích (Kouble), Jičíně (Šír), Jindřichově Hradci (Svoboda, Liška) a Písku (Dlabač, Weiss). Výuka českého jazyka se však v první třetině 19. století na středních školách v českých zemích rozhodně nestala „celonárodní“ aktivitou, byla spíše odrazem soukromé práce, píle, nasazení a zájmu lokálních, vlastenecky a osvětově založených učitelů.³¹

Plzeňští premonstráti neměli o výuku českého jazyka zájem, obávali se, že vše bude směřovat k utrakvismu, k rozštěpení a oslabení školy. Prohlásili, že český jazyk prakticky neovládají, a tudíž jej vyučovat nemohou. Sedláček se nabídl, že se výuky češtiny ujme ve volitelných hodinách. To bylo s radostí a jistou úlevou přijato. Současně bylo doporučeno, aby se všichni profesori co nejdříve naučili česky.

²⁹ Viz např. [Hýbl].

³⁰ Viz *Fialky. Antonína Jaroslava Puchmajera sebrané básně*. Druhé rozmnožené vydání, I. L. Kober, Praha, 1881, 308 stran; s. 67–71.

³¹ O první výuce českého jazyka na středních školách a v bohosloveckých seminářích lze najít stručné informace v knize [Jež], zejména s. 11–12.

Sedláček se možností vyučovat český jazyk s nadšením chopil a 24. ledna 1817 byl na vlastní žádost jmenován gymnaziálním profesorem českého jazyka. Na plzeňském Filozofickém ústavu a gymnáziu zahájil výuku češtiny za velkého zájmu studentů již 28. ledna 1817.³² Jeho vztah k češtině vystihují tato slova:

... *Láska k mateřštině byla mu příkazem božským. Hlásal, že „člověk musí poslechnouti, co mu božský zákon káže, totiž: aby jazyk, ve kterém ho matka učila modliti se, miloval, pěstoval a šířil.“* ...

V duchu již viděl Sedláček, jak všude ve vesnicích velkého patronátu teplanské kanonie zaznívá čeština. Vždyť až dosud bylo nutno používatí německých kněží jen proto, že klášter měl málo Čechů. ([Sc27], s. 67)

Vydání dekretů povolujících výuku českého jazyka přivítal Sedláček básní *Cyty wssech horliwých Wlastenců Čechů pro Krále ...* [X-6], která vyšla tiskem roku 1818.³³ Napsal ji již roku 1816, jak dokládá jeho sešit *Přjležitostne Zpěwy Prof. Sedláčka* [PZS]. Jako první je v sešitě zapsaná báseň *Cytowé Čechů pro Krále J. M. Frantisska I. při uwedenj Českého gazyka do wyššjch škol 1816* ([PZS], s. 1–2), což je nepatrně odlišná verze publikované ódy [X-6].

Sedláček v básni nadšeně velebil císaře Františka I. za povolení výuky českého jazyka, oceňoval změnu situace po napoleonských válkách a vyslovil naději na další kladný vývoj celé země, vědy a kultury. Napsal ji pod vlivem austrofilismu jako obrovskou oslavu a chválu panovníka, rakouské monarchie a vídeňské vlády. Nezaujala však ani Plzeňany, ani vlastence, z nichž někteří ji po čase kritizovali a odsuzovali.

Jako druhá báseň je ve zmíněném sešitu zapsaná óda *Powzbuzenj Čechů k radosti při wygjtj slaw. cýs. král. zákonu by se mládež česká též na gymnásijch w českém gazyku cwičila 1816* ([PZS], s. 3). Sedláček ji uvedl slovy:

*Plesegme bratři lev náš se zdwjhá zas
wlastence spatřj brz w Čechách zlatý čas.*

Báseň byla bojovnější než předešlá, proto patrně nebyla otištěna. Není jasné, zda se Sedláček o její publikování raději nepokusil, nebo zda byla zamítnuta redaktorem, nakladatelem či cenzorem.

Na čtvrté straně sešitu je zapsána veselá vlastenecká *Pjseň společenská 1816*; ani ona nevyšla tiskem. Je to krátký, jednoduchý a radostný „popěvek“, který měl povzbudit vlastence a oslavit český jazyk. Uvedme jeho znění v současném jazykovém přepisu ([PZS], s. 4):

³² Souhlas s výukou českého jazyka vydal 26. ledna 1817 Karel Breinl rytíř von Wallerstern (1770–1843), guberniální rada a plzeňský krajský hejtman.

Sedláčkovo jmenování profesorem českého jazyka a zahájení nepovinné výuky češtiny na Filozofickém ústavu v Plzni je připomenuto jako významná událost v kronice školy. Viz *Geschichte der philos. Lehranstalt*, fond [FÚ], i. č. 13b131, zápis pro školní rok 1816/1817. O Sedláčkově výuce viz též zápis pro školní rok 1832/1833.

³³ Sedláčkova báseň byla též otištěna v Jungmannově knize *Slowesnost ...* [Ju1], s. 18–19.

*Zpívejme vesele, / bratři a přátelé!
S přátelstvím pravdu spojme, / zrádců se zde nebojme,
zpívejme vesele / přemilí přátelé!*

*Národ svůj milujme, / česky prozpěvujsme.
Kdo za svou řeč se stydí, / ten ať se odtud klidí!
Národ svůj milujme, / česky prozpěvujsme.*

*Náš drahý Čechoslav, / František král buď zdráv,
habsburský rod ať žije. / Čech ať mu věnce víje.
Zpívejme vesele, bratři a přátelé!*

Tedy již v roce 1816 Sedláček začal psát českou „angažovanou poezii“, ale netroufal si ji ještě zasílat do tisku.

Sedláčkovu báseň *Cyty wssech horliwých Wlastenců ...* [X-6] ocenil Ferdinand Strejček v článku *První bouřlivá píseň novočeská* [Stč2]. Prostudoval ji s ohledem na dobovou cenzuru a zdůraznil, že je s podivem, že její vydání cenzor povolil. Ukázal, že Sedláček báseň koncipoval velmi vtipně a mistrně tak, že téměř do každé sloky vložil chválu panovníka jako ochránitele českého národa, tudíž prošly i strofy, které měly „bojovnější“ ráz – o zdvíhajícím se lvu, rostoucím národu, jeho skvělé budoucnosti apod. Sedláček dokonale využil přízeň hraběte Libštejnského z Kolovrat, plzeňského hejtmana Karla Breinla rytíře von Wallerstern a tepelského opata Karla Kašpara Reitenbergra. Opřel se i o uvolněnou atmosféru roku 1816 a 1817, o shovívavost zemské vlády vedené hrabětem Libštejnským z Kolovrat a jeho umění „držet cenzory na uzdě“. Ve dvacátých letech 19. století by podobně koncipovaná báseň byla nejspíše podrobena tvrdším cenzorským zásahům.

Zvláště důležitá byla podpora opata Reitenbergra, přímého Sedláčkova nadřízeného. Jaroslav Schiebl ji roku 1910 popsal takto:

*... Teplanský klášter, v jehož čele stál tehdáž známý vysoce zasloužilý opat Reitenberger, později tolik pronásledovaný, kaceřovaný a do tyrolského Wiltenu vlastními spolubratry vyobcovaný, pohlížel na působení Sedláčka s blahovolným porozuměním. Ba Reitenberger, ač původem Němec, ještě podněcoval buditel-
skou činnost Sedláčkovu a vyzýval ho, aby pracoval na zdokonalení češtiny.*

([Sc27], s. 67)³⁴

Ke svým povinným hodinám matematiky na Filozofickém ústavu si tedy Sedláček přidal ještě český jazyk. Bezplatně a s velkým nasazením jej vyučoval čtyři hodiny týdně pro Čechy i Němce, hned v prvním roce měl více než 150 studentů. Počínal si tak dobře, že *České zemské gubernium* 10. července 1817 listem č. 217 153 požádalo plzeňský úřad, aby Sedláčkovi vyslovil pochvalu a uznání a současně doporučil všem plzeňským profesorům, aby se důkladně seznámili s českým jazykem. Tepelskému opatovi bylo doporučeno,

³⁴ Reitenberger pocházel z českého prostředí, ale veškeré vzdělání měl německé.

aby v budoucnosti při obsazování profesorských míst byla dána přednost těm uchazečům, kteří ovládají i český jazyk.³⁵

Podrobnosti o Sedláčkově výuce českého jazyka podal roku 1936 Václav Jílek v článku *Sté výročí smrti Josefa Vojtěcha Sedláčka*:

Podle soukromé nám poslané hodnověrné zprávy, vys. uč. p. Vojtěch Sedláček, král. professor matematiky, též řeči a literatury československé na vyšších školách v Plzni, za hotovost svou při přijetí vyučování řeči české dokázanou obdržel dekrét pochvaly ode dne 10. července l. r. 1817 pod počtem 217153. Při té příležitosti ostatní pp. profesorové důkladně napomenuti byli, aby se také k nabytí gruntovné známosti jazyka českého přičinili, panu opatovi pak tep-lanskému nařizeno, aby při osazování profesorských ouřadů na tuto vlastnost zření míval. Kdo ví, kterak se p. prof. Sedláček o jazyk český zasadil – kolik pracoval, a jakovými odpory zápasil – až to přece dorazil – ten mu dotčeného dekrétu, jehož tak vysoce zasloužil, z té duše dopřeje, a pravý vlastenec spolu s ním z tohoto vítězství srdečně se raduje ... Jeho přičiněním šestero spolků k držení a čítání novin a knih českých povstalo v městě Plzně, a on sám vše-líjakých spisů českých sklad u sebe drží a žádostivým podává a prodává. Kýž jest mnoho takovýchto horlivých, přičinlivých, stálých vlastenců! Jeho příkladem měli by se zajisté i jiní probuditi a ohněm lásky k přemilé vlasti a k té tak někdy kvetoucí řeči své zažžení býti! ([Jíl], s. 3)

Ve výuce českého jazyka Sedláček pokračoval i v roce 1818. V dopise Josefu Dobrovskému si 17. února 1818 postěžoval, že to není vůbec jednoduchá práce, neboť je obklopen jen Němci (hejtman, opat i kolegové), kteří o výuku českého jazyka nejeví zájem. Považují ji za zbytečnou, neboť na gymnázium přicházejí žáci z hlavní školy, kteří umí německy. Zároveň Dobrovskému oznamoval, že v tomto roce bezplatně češtinu vyučuje pro 150 Čechů a 30 Němců.³⁶

V dubnu roku 1818 se za přítomnosti krajského plzeňského hejtmána Karla Breinla rytíře von Wallerstern konala veřejná zkouška studentů češtiny, která dopadla velmi dobře. Sedláčkovi se dostalo další veřejné pochvaly a obecného uznání.

Dne 13. srpna 1818 byl ve Vídni vydán dekrét, aby úřady v českých oblastech nebo s výrazným podílem českého obyvatelstva byly přednostně obsazovány uchazeči, kteří ovládají i český jazyk. Znovu připomeňme, že roku 1812 dostali gymnaziální prefekti příkaz, aby do úředních dokumentů nezaznamenávali znalost latiny, němčiny a češtiny, neboť znalost prvních dvou jazyků je považována za naprosto samozřejmou a znalost češtiny za zcela nepodstatnou a nedůležitou. Během šesti let tedy došlo k výrazné změně.

Ani v následujícím školním roce Sedláček nepolevil ve výuce českého jazyka, byť mu na Filozofickém ústavu přibyla výuka řečtiny a řecké literatury. Jeho

³⁵ Pochvalný dopis okresního úřadu z 31. 7. 1817 je uložen v archivní složce [Ch-1].

³⁶ Sedláčkův dopis je uložen ve fondu [JD]. Sedláček si v něm rovněž stěžoval na „nepořádnou“ distribuci Hromádkových novin, která podle jeho názoru odradila mnohé předplatitele. Zároveň poznamenal, že v Plzni není česká triviální škola a lidé skoro neumí a nemluví česky.

úvazek v té době činil osm hodin matematiky a jedna hodina řečtiny v prvním ročníku a jedna hodina řečtiny ve druhém ročníku. K tomu míval čtyři hodiny výuku českého jazyka.

Roku 1819 v článku *Wlastenské zprávy. Z Plzně 28. vnora* [X-13] smutně poznamenal, že narůstá počet studentů, rodilých Čechů, kteří přicházejí z německých hlavních škol a neumí česky ani číst, ani psát (měl jich v tomto roce 165). Současně trpce konstatoval, že se snižuje počet rodilých Němců, kteří se chtějí dobře naučit česky.

Sedláček za výuku českého jazyka obdržel roku 1820 pochvalu zemské vlády³⁷ i gymnaziálního prefekta Josefa Benedikta Steinhausra. V té době bylo nařízeno, aby se v každém pololetí konaly veřejné zkoušky a pečlivě se zaznamenávalo, jaké písemné úkoly jsou studentům z českého jazyka zadávány.

Sedláček o výuce českého jazyka informoval i v denním tisku, neopomenul vyjádřit vděčnost za péči, kterou Karel Breinl rytíř von Wallerstern, krajský plzeňský hejtman, věnoval výuce českého jazyka a rozvoji Plzně. Je nutno poznamenat, že přístup k výuce českého jazyka byl „na venkově“ (Plzeň, Litoměřice, Hradec Králové) daleko lepší než v Praze.

Doplňme pro úplnost, že Karel Breinl rytíř von Wallerstern se ujal plzeňského hejtmanského úřadu v roce 1812. Měl velmi dobré kontakty s tepelským klášterem, rád pobýval v Mariánských Lázních ve společnosti opata Karla Kašpara Reitenbergra a Josefa Vojtěcha Sedláčka. Byl mocným a vlivným ochráncem Sedláčkových aktivit.

Opat Reitenberger byl výuce českého jazyka rovněž nakloněn, neboť byl rodilý Čech. Snad proto obdivoval a podporoval Sedláčkovy mimoškolní vzdělávací a osvětové aktivity, považoval je za velmi důležité pro klášter i pro Plzeň. Nebránil jeho stykům s dalšími českými vlastenci (např. Ziegler, Palacký, Čelakovský, Jungmann, Palkovič), vítal setkávání vzdělanců a učenců jako možnost výměny zkušeností a názorů. V Teplé i v Mariánských Lázních pořádal nejrůznější besedy a diskuse, setkával se s badateli, učiteli, umělci, aristokraty a mecenáši bez ohledu na jejich národnost a víru. Rád pobýval ve společnosti Kašpara hraběte ze Sternberka, Františka Antonína hraběte Libštejnského z Kolovrat, Johanna Josefa Nehra, Josefa Stanislava Zupra a Johanna Wolfganga von Gotha.³⁸

Sedláček se v té době stal váženou osobností, byl oblíbený u představitelů řádu, u aristokratů i politické moci. Všichni se však ze Sedláčkových úspěchů neradovali. Někteří méně oblíbení profesoři začali Sedláčkovi závidět, výuku českého jazyka chápali jako zlo. Výstižně tuto situaci popsala Milada Suchá:

³⁷ *České zemské gubernium* oznámilo krajskému úřadu v Plzni spokojenost se Sedláčkovou bezplatnou výukou českého jazyka a přikázalo, aby byla pochvala Sedláčkovi tlumočena krajským úřadem. Ten splnil úkol krátkým dopisem ze 4. ledna 1820. Opis je uložen v archivní složce [Ch-4].

³⁸ Ve dvacátých letech však na Reitenbergra začaly dopadat první problémy spojené s budováním Mariánských Lázní, které negativně ovlivnily i aktivity jeho přátel a spolupracovníků.

... Sedláčkovi kolegové profesori sledovali zpočátku snad s jistou blahovůlí jeho zanícení pro pěstování českého jazyka, později však s netajenou nevládností a závistí nad úředním uznáním jeho zásluh o vyučování češtině měnili svou toleranci ve stále zjevnější nepřátelství. ([S10], s. 42)

K výuce českého jazyka využíval Sedláček dobové učebnice, poezii, povídky, divadelní hry, literární novinky a časopisy. Studentům půjčoval knihy a časopisy, za některé dokonce platil předplatné. Někdy se kvůli tomu dostával do finančních problémů, když studenti zapůjčené knihy zakoupené na úvěr nevrátili nebo je ztratili. Snažil se studenty zaujmout, pobízel je ke studiu i k prvním spisovatelským pokusům. Již v průběhu let 1817 až 1822 se v českých časopisech *Rozmanitosti*, *Čechoslaw*, *Dobrozvěst* a *Dobroslaw* objevily práce Sedláčkových studentů (Jan Jindřich Marek, Jakub Rafael Macan, Antonín Václav Žitek).

Zajímavý podnět k výuce češtiny zaslal Sedláčkovi Puchmajer v lednu roku 1818. Navrhoval, aby Sedláčkovi žáci překládali pasáže věnované ornitologii z Funkeho knih.³⁹

Funkovo dílo bylo kvalitní, mělo charakter populárně naučných spisů, které se dobře hodily pro výuku základů přírodovědy. Překladatelské úsilí bylo ve shodě s plány Puchmajerovy skupiny, která se snažila překládáním kvalitních, zejména německých prací opatřit vhodnou naučnou a populární literaturu v českém jazyce. Vybírala spisy, které přinášely velké množství kvalitních poznatků. Současně chtěla dokázat, že se český jazyk plně hodí i pro vědu. Čeští autoři měli nejprve překládat cizojazyčné práce, volně je modifikovat, vylepšovat český jazyk a vytvářet odbornou terminologii. V další etapě již měli sepisovat své původní práce.

Překládání mělo přispět k rozvoji jazykových dovedností studentů a rozšířit jejich přírodovědné znalosti. Mělo na Filozofickém ústavu přispět k vyhledání talentovaných studentů, budoucích českých autorů a překladatelů. Puchmajer ve zmíněném dopise Sedláčkovi napsal, aby si vše promyslel, práci rozdělil mezi svých 150 žáků. Vyhotovené překlady měl Sedláček upravit a poslat Puchmajerovi, který by je revidoval a přidal k nim názvy ptáků, které studenti neznali. Měl již dvě stovky českých jmen známých i neznámých ptáků a byl připraven vytvořit další s pomocí polštiny nebo ruštiny. Uvedl, že by vzniklou práci s delším úvodem společně se Sedláčkem vydal s uvedením obou jejich jmen. Překladatelské aktivity však ztroskotaly na terminologických problémech, malých schopnostech žáků a jejich nepřilíživě velkému zájmu se k tak náročné práci zavázat. Ani Puchmajer ani Sedláček se k překládání již

³⁹ Puchmajerův dopis z 11. 1. 1818 je uložen ve fondu [JVS].

Carl Philipp Funke (1752–1807), německý přírodovědec, je autorem řady významných knih, např. *Naturgeschichte und Technologie für Lehrer in Schulen und für Liebhaber dieser Wissenschaften* (1793), *Kupfersammlung zur Funk'scher Naturgeschichte für Lehrer in Schulen und Liebhaber dieser Wissenschaften* (1800), *Naturgeschichte für Kinder* (1808) a *Bildungsbibliothek für Nichtstudierenden* (1817–1819), které vycházely v mnoha vydáních a byly užívány k výuce přírodních věd. V posledních letech se objevují jejich reprinty. Poznamenejme, že ve stejné době začal Funkovu knihu o ornitologii překládat Jan Nepomuk Filák (1785–1837), učitel v Chraští u Chrudimi.

nevrátili,⁴⁰ neboť Jan Svatopluk Presl začal v té době pracovat na česky psaném rozsáhlém přírodopisu a začal vytvářet českou přírodopisnou terminologii.⁴¹

Poznamenejme ještě, že dekret *Studijní dvorské komise* z 16. února 1821 nově vymezil počet vyučovacích hodin na gymnáziích v neprospěch češtiny a silně utlumil její vyučování. Dekret vznikl po stížnostech některých prefektů gymnázií a filozofických ústavů, kteří se domnívali, že výuka českého jazyka jde na úkor ostatních předmětů. Jedním z nich byl Franz Petrisch († 1834), prefekt *Akademického gymnázia* na Starém Městě v Praze, které vedl v letech 1815 až 1834. Měl velké spory s Josefem Jungmannem, byl nepřívětivě nakloněn českým buditelským aktivitám a všemu českému. Po jeho smrti se novým prefektem gymnázia stal právě Jungmann. Dekret současně stanovoval, že Jungmannova *Slowesnost ...* [Ju1] z roku 1820 se smí používat jen jako *pomocná učební kniha* a nesmí být zařazována mezi povinné a státem oficiálně schválené učebnice.

Český jazyk směl být nadále vyučován jen jako nepovinný předmět, jeho hodinová dotace neměla týdně přesahovat dvě hodiny. Vlastenci toto rozhodnutí považovali za degradaci českého jazyka a své buditelské práce. Vývojem situace byli značně zklamáni. Obávali se omezení rozvoje české kultury a vzdělanosti. Oprávněnost jejich obav potvrdila i zvýšená a zpřísněná cenzorská aktivita, která dopadla na všechny české noviny a knihy. Na čas vyhasly vlastenecké naděje a umlkly i chvalozpěvy na císaře.

Sedláček ve výuce českého jazyka pokračoval i po roce 1821, omezil však svoji vzdělávací a osvětovou činnost a vrhl se na tvorbu učebnic.⁴² Přesto obětavě pokračoval ve výuce českého jazyka.

Například v roce 1829 byla o Sedláčkově výuce českého jazyka uveřejněna tato zpráva:

*W Plzni i také letos gako wždycky, giž od roku 1816 na filozofickém ustawu prof. Sedláček 2kráté týhodně česky wučuge, a hodiny české, ne genom žáci filozofičtj, ale i praktikanti při kriminálu a giných auřadech pilně a horliwě nawsstěwugj.*⁴³

⁴⁰ O problémech s hledáním správných a výstižných pojmenování ptáků viz např. dopis slovenského spisovatele a básníka Juraje Palkoviče (1769–1850) z 18. února 1821, kterým pravděpodobně reagoval na předešlý Sedláčkův dotaz na odborné termíny – ptáci „kokláč“ a „chocholáč“. Dopis je uložen ve fondu [JVS]. Není jasné, zda se Sedláček v roce 1821 stále ještě zabýval úvahami o překladu Funkeova díla.

⁴¹ Jan Svatopluk Presl (1791–1849) byl profesorem zoologie a mineralogie na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Stal se jedním z nejvýznačnějších českých přírodovědců první poloviny 19. století.

⁴² Emanuel Strnad (1894–1985), učitel a popularizátor historie, jmenuje Sedláčka v práci *Vlastenecký učitel. Dokumenty a materiály k vývoji učitele v době obrození* [Sd] z roku 1955 mezi 84 předními českými učiteli – buditeli – vlastenci (viz s. 155–156).

O Sedláčkově výuce českého jazyka v Plzni a jeho schopnosti získávat zájem studentů o češtinu a českou historii se zmínil Jan Jakubec v díle *Dějiny literatury české* [Jak], s. 392. Viz též [Du], zejména s. 31, 334, 633. Vladislav Dudák zdůraznil, že Sedláček vchoval tři obrozenecké básníky – Jana Jindřicha Marka, Jana Pravoslava Koubka a Josefa Jaroslava Kalinu.

⁴³ Viz nepodepsaná zpráva zveřejněná v časopise *Rozhlásknost* pražských Nowin 5(1829), č. 11 z 5. 2., s. 2.

Sedláčkovi ve výuce českého jazyka nezabránilly problémy a překážky, které se od počátku dvacátých let objevovaly (omezení počtu hodin, nedostatečná vládní podpora, nezáměr kolegů z Filozofického ústavu či gymnázia). Vyučoval bez přestávky každý rok. Dne 21. března 1833 Václavu Hankovi napsal:

*Gá zase letos pilně študenty w češtině cwičjm, i w českých deklamacijch. Ale bez podpory vlády mnoho to newydá. Bůh zachowey Wlast, řeč, a národ, a dey Národu lepssjho ducha, a lásku k národnosti.*⁴⁴

Vladislav Dudák charakterizoval Sedláčkovu buditelskou a osvětovou aktivitu postavenou zejména na výuce češtiny těmito slovy:

Jeho bezplatné přednášky češtiny ... i jeho podpora českému divadlu byly v dosavadním vlažném ovzduší zásadními počiny. Sedláčkova činnost nepřekračovala meze loajality, její buditelská stránka a obětavost však osobnost zakladatele plzeňského obrození řadí do významné pozice. ([Du], s. 633)

Sedláček se již ve druhém desetiletí 19. století stal rozhodující osobností národního obrození Plzně a Plzeňska. Podněcoval a upevňoval ve svém působišti vlastenecké cítění a národní sebevědomí. Jeho pozici v Plzni výstižně charakterizují tato slova:

Temperamentní Sedláček stal se odtud v plném slova smyslu úspěšným křisitelem české Plzně a zůstal jím až do své smrti (1836). Postavil se v čelo českého hnutí plzeňského a vedl je cílevědomě k dalšímu postupu. Ke své spolupráci získal několik přednějších měšťanů a dosud jen v ústraní stojících vlastenců, a vychoval si z nich zdatné spolupracovníky, kterými platně rozmnožil a posílil skálopevný kádr řemeslníků-střelců, ... Byli to z měšťanstva: »právomocník« Fišer, »representant« Salát, pekař Diener, měšťané Brudna a Jan Koudecký, dozorce městských knih, Řirenšaft, zvonař Perner, městský rada Pirner a úředník František Bařka. ... K nim družil se ještě Emanuel Stehlík z Čenkova a Treustättu, potomek jedné z nejstarších rodin plzeňských.

([Sc52] s. 45–46)

Jaroslav Schiebl roku 1910 poetickými slovy popsal Sedláčkovy povahové vlastnosti, které ho do jisté míry předurčily k úspěchu v buditelské a osvětové práci:

... bylo o Plzni již často praveno, že Plzeň jest nejlepší půdou, na níž lze nejlépe pozorovati a studovati moderní zákon asociace. Každý přistěhovalec musí prý se plzeňskému prostředí přizpůsobiti. A při tom často slýcháme pohrdlivé slovo „právozárečný“, aplikované na vše, co by jinak mělo býti označeno jako „plzeňské“.

Jak se mylí tito „blahovolní“ kritikové, nejlepším toho dokladem jest Sedláček. Ten je spíše důkazem opaku. Teprve v Plzni byl vychován k oné agilnosti, která jest všude pro jeho působení význačnou. Pochybnosti v srdci jeho nenalezly místa. Oplýval živoucím cítěním, věřil v slavnou minulost svého lidu, miloval

⁴⁴ Sedláčkův dopis je uložen ve fondu [VH].

jeho přítomný život a choval důvěru v nadějnou jeho budoucnost. Život byl pro něho totožný s láskou a láska dodávala mu sílu i nadšení.

Byla to láska nejvznešenějšího druhu, která hrud' tohoto nadšeného kněze naplňovala: láska k vlasti, láska k českému lidu, láska k mateřtině. Působení jeho plynulo z principu čistého idealismu, arci s příchotí vůně domácí hroudy. Naproti pessimismu postavil pevnou víru. Pracoval bez marného hloubání o filosofických základnách, na nichž budoval. ([Sc27], s. 68)

6. První Sedláčkovy ódy

Sedláček roku 1817 sepsal oslavnou báseň na mikulovického kaplana Ondřeje Václava Pancznera. Vydal ji ve Vídni pod názvem *K Gménjním Geho Důstognostj ... Wáclawu Ondřege Panzera ... dne 30. Listopadu 1817* [X-4]. V mírně upravené verzi [X-12] byla zveřejněna v Hýblových *Rozmanitostech*.⁴⁵

V souvislosti se zahájením činnosti *Wlastenského museum* roku 1818 Sedláček sepsal oslavnou báseň *Na Geho Exellencj Pána, Pana Frantisska Antonjna hraběte Kolowrata Libsteynského ...* [X-7] a vyzdvihl v ní nejenom vznik muzea, ale především zásluhy hraběte Libštejnského z Kolovrat o český jazyk, kulturu a vědu. Oslavná báseň byla vydána jako samostatný tisk (8 stran), pro lepší porozumění byly připojeny vysvětlivky vztahující se k historii rodu Libštejnských z Kolovrat.

Sedláčkův rukopis této básně z května 1818 je uložen ve fondu [JVS]. Jedná se o deset stran textu svázaných nití. Na titulní stránce je krasopisně vyvedený nápis *Na gehu Excelency Pána a Pána Frantisska Antonjna hraběte Kolowrata Ljbssteinského, neywyšssjho purkrabjho w Králowstwuj českém ...*⁴⁶

Dne 6. května 1819 navštívil Plzeň arcivévoda Jan Habsburský.⁴⁷ Jeho neplánovaný příjezd do Plzně souvisel s vojenským vyměřováním a hledáním vhodných vojenských strategických oblastí. Během několika málo hodin město připravilo jeho slavnostní přivítání (vojenská přehlídka, vystoupení vedení města, vystoupení profesorů Filozofického ústavu, slavnostní průvod plzeňských ostrostřelců). Sedláček při této příležitosti přednesl jménem ostrostřelců oslav-

⁴⁵ Ondřej Václav Panczner (Pancner, 1759–1828) působil od roku 1805 jako farář v Mikulovicích, kam si přivezl celou svou knihovnu. Nakupoval řadu českých knih a časopisů, které půjčoval v městečku i jeho okolí, mnohé rozdával. Finančně podporoval vydávání tiskoviny *Cýsařské Královské Wjdeňské Nowiny* (1813 až 1817) a *Prwotiny pěkných uměnj, neb literarnj přjlohy k cjsarským král. wjdeňským nowinám* (1813 až 1817).

⁴⁶ Původně byl v majetku *Národního muzea*, jak dokládají razítka i katalogizační číslo 18 C 23. Název básně na rukopisu se nepatrně liší od názvu tištěné verze. Není jasné, zda drobné změny v názvu i v obsahu jsou dílem Sedláčkovým nebo vznikly zásahem cenzora.

⁴⁷ Jan Habsburský (1782–1859), rakouský arcivévoda a jejevůdce z rodu habsbursko-lotrinského, byl synem císaře Leopolda II. a bratrem císaře Františka I. Patřil k nejpopulárnějším členům habsburského rodu. Po ukončení vojenské kariéry se usadil ve Štýrsku, výrazně přispěl k jeho hospodářsko-kulturnímu rozvoji. Ve Štýrském Hradci (Grazu) založil zemské muzeum a techniku, různé podpůrné, zdravotní, sociální a kulturní instituce (čtenářská společnost, hudební spolek, zemědělská společnost apod.). Podporoval pěstování brambor a očkování proti neštovicím.

nou báseň *Přivítánj geho cýsařské Wyvýssenosti Arcykňžete Jana ... w Plzni 6. kwětna od společnosti ostrostřelců* [X-17], kterou vzápětí zveřejnil. O návštěvě arcivévody v Plzni viz Sedláčkovy *Zprávy z dopisování. Z Plzně 11. máje 1819* [X-16].

Jednalo se o Sedláčkovu první veřejné vystoupení spojené s oslavou habsburského panovnického domu. Poznamenejme, že arcivévoda měl jako mateřské jazyky italštinu a francouzštinu, v mládí se musel naučit němčinu. Přání v českém jazyce prý přivítal, ač mu vůbec nerozuměl.⁴⁸

Oslavnou báseň Sedláček věnoval Františku Antonínovi hraběti Libštejnskému z Kolovrat a Kašparu hraběti Šternberkovi u příležitosti založení triviálních škol v Dýšině a Chrastu.⁴⁹ O souvislostech jejího vzniku je pojednáno v kapitole věnované Sedláčkově podílu na budování triviálních škol na Plzeňsku.

Sedláčková *Óda na Geho Důstojnost Welebného, Ctihodného a Wysoce Vrozeného Pána a Pana Jozefa Antonina Köhlera ...* [X-30] byla roku 1820 otištěna v časopisu *Kratos*. Oslavovala aktivity významného člena řádu Křížovníků s červenou hvězdou.⁵⁰

Jednalo o typické dobové oslavné básně, z nichž mnohé byly patrně napsány narychlo. Byly sice vytvořeny v souladu s Puchmajerovým básnickým stylem, jejich umělecká hodnota však není vysoká. Jejich úroveň plně odpovídala tehdejší „příležitostné“ poezii, setrvala u výrazné popisnosti, torzovitosti a vysoké loajlnosti k panovnickému rodu, vysoké šlechtě a duchovenstvu.

7. Vlastenecké a výchovné působení

Od roku 1818 se Sedláček začal výrazně profilovat jako český vlastenec a buditel, své názory hlásal otevřeně nejenom v Plzni a Teplé, při návštěvách Mariánských Lázní a Prahy, ale také v tisku. Svědčí o tom jeho dvě plamenné

⁴⁸ Sedláčková báseň byla přetištěna v [Hr], s. 293.

Ve fondu [JVS] je uložen rukopis *Bewillkommung der Erzherzogs Johann bey Gelegenheit Seiner Anknunft in Pilsen am 6 V 1819. Aus dem czechischen des Prof. Sedláček übersetzt von K. A. Schneider* (3 strany). Jedná se o překlad Sedláčkovy české uvítací řeči, který patrně na Sedláčkovu přání vyhotovil jeho přítel Karel Angello Schneider, básník a spisovatel. Lze jen spekulovat, proč si Sedláček báseň nepřeložil sám. Snad se tehdy na básnickou tvorbu v německém jazyce necítil dostatečně kompetentní, proto o překlad poprosil Schneidra, rodilého Čecha, který publikoval německy i česky a byl tudíž schopen pochopit detaily Sedláčkovy básně.

⁴⁹ Nejprve vyšla jako samostatný tisk pod názvem *Přivítánj ... Pana Hraběte Frantjsska z Kolowrat ... a ... Pana Hraběte Kasspara ze Ssternberka ... v přjležitosti nawsstivenj sskol českých na panstwj Plzeňském dne 20^{tého} Kwětna 1819* [X-15], o něco později byla otištěna v novinách jako [X-18].

⁵⁰ Opis cizí rukou básně *Óda na počest Jozefa Köhlera* s korekturami se dochoval ve fondu [JLZ].

Josef Antonín Köhler (1779–1839) byl doktorem filozofie a významným pražským gymnaziálním profesorem, nejvyšším ředitelem gymnázií v Čechách a ředitelem filozofických studií na pražské univerzitě, členem spolku přátel umění pro církevní hudbu a od roku 1815 velmistrem řádu Křížovníků s červenou hvězdou.

výzvy *Powzbuzenj Wlastenců* [X-10] a *Čechové! Wlastency!* [X-11]. Obě obsahovaly informace o vlasteneckých aktivitách na Plzeňsku a výzvu k jejich následování v celých Čechách.

Sedláček nabádal k četbě českých knih a novin, neboť v tom spatřoval účinný nástroj proti poněmčování národa. Domníval se, že národní cítění musí být probouzeno již u nejnižších městských a venkovských obyvatel. Proto agitoval pro zakládání českých čtenářských společností a pro odběr novin. Noviny podle něho měly poskytovat jak zprávy o klíčových denních událostech, tak zábavu i poučení, měly cíleně přispívat k propagaci vlastenectví a zdokonalování českého jazyka. Sedláček chtěl, aby seznamovaly, vyučovaly a sjednocovaly české čtenáře. To měla být jejich „svatá povinnost“ a hlavní úloha. Vlasteneckou povinností Čechů měl být jejich odběr a rozšiřování mezi široké, méně majetné a méně vzdělané vrstvy národa.⁵¹

Sedláčkovy aktivity nebyly všude přijímány bez výhrad a se sympatiemi. Svědčí o tom např. dopis Josefa Jungmanna Antonínu Markovi z 13. února 1819:

... Že policie na patrioty české pozor dává, to nezdá se býti bez důvodu, ... Němci ovšem užívají každé zbraně proti nám; ale co tím prospějí? Potlačovaná víra vždy nejlépe zkvétá. Z druhé strany toho i neopatrnost našich některých vlastenců příčina. Oni hned se vším do novin a plnou troubou o všem Němcům kladou oučty jako vladařům. Purkrabí nejvyšší zajisté není nepřítel náš, a přece řekl Dobrovskému, že, nepřestaneli Sedláček dráždit Němce, jej zavřítí dá!

([Em], s. 456)⁵²

Sedláčkovu vlastenectví ocenil Bohumil Čuřín-Polan ve studii *Krásné písemnictví v Plzni*, kde popsal způsob jeho osvětové práce a zhodnotil jeho poezii:

Mladý učenec dal se s nadšením do práce a vykonal krásné činy, trvajíc jako dobré stavivo v samých základech naší národní existence. Málo na tom záleží, že z jeho literárního díla nic nepřežilo svého původce ... Vzdělaní lidé českého obrození byli povoláni především pěstovati zakrnělou mateřštinu a budit prosté vědomí o národní bytosti, a Sedláček rád plnil všechny skromné úkoly vlasteneckého zasvěcence ... V duchu prvního obrozeneckého úsvitu dobře se v Sedláčkovi snášela upřímná a poněkud i ješitná úcta k rakouskému dvoru s vroucí vlasteneckou láskou, jako vůbec jeho politické pojetí národa bylo plno nevinného zmatku, jenž přirozeně vznikal z nedostatku kritické zkušenosti v rozpoznávání myšlenkových proudů historického národního vývoje ... Sedláček ... pilně pracoval na neohebné látce zpuštělé české řeči a dosáhl konečně toho, že měl po ruce nástroj poměrně slušně ukutý a také k jemnější myšlenkové tvorbě upotřebitelný ... ([ČP], s. 148)

V zimě a na jaře roku 1819 Sedláček napsal čtyři zprávy, které byly otištěny v *Kraméřusových Císařských Královských Wlastenských Nowinách*,

⁵¹ O Sedláčkových názorech na roli novin viz [Ku], zejména s. 268–269.

⁵² Zdá se, že se Jungmann nedíval příliš pozitivně na Sedláčkovy zprávy zveřejňované v novinách.

a informoval v nich především o českých divadelních představeních v Plzni. Jsou podrobněji charakterizovány v kapitole věnované Sedláčkovým aktivitám spojeným s divadlem a kulturou v Plzni.

Zcela mimo výše uvedený trend patří čtyři krátké Sedláčkovy příspěvky nazvané *Něco pro lámánj hlavy* [X-2], [X-3], [X-5] a [X-21], které byly otištěny v letech 1816 až 1819 v časopisu *Rozmanitosti*, které vydával Jan Hýbl. Sedláčkovým jménem je podepsán pouze druhý příspěvek, všechny však mají stejnou myšlenku, uspořádání a ducha. První příspěvek obsahuje tři matematické příklady, druhý dva, třetí tři a konečně čtvrtý dva. Jedná se o komplikovanější, textově půvabné slovní úlohy a číselné rébusy. Vždy bylo uvedeno správné řešení nebo návod, jak řešení najít. Sedláček příklady nevymyslel, převzal je z českých humanistických učebnic 16. století. Jazykově je však mírně modifikoval. Chtěl podat úlohy, které vzdělaný čtenář se základy logického myšlení může vypočítat i z paměti, resp. s využitím jednoduchých početních algoritmů.

V lednu roku 1820 Sedláček uveřejnil pětistrofovou oslavnou báseň *Wlastenec* [X-22], která byla otištěna na první straně prvního čísla prvního ročníku časopisu *Čechoslaw*. Sedláček byl jedním z iniciátorů založení tohoto časopisu.

Poznamenejme, že ne všichni čeští vlastenci vítali narůstající počet českých časopisů. Například František Josef Sláma v dopise adresovaném 25. ledna 1823 Sedláčkovi kritizoval kvalitu časopisu *Čechoslaw*. Domníval se, že zakládáním dalších časopisů dochází k tříštění sil. Vadilo mu, že do tohoto časopisu nepřispívají „ostřílení veteráni české literatury“ (Dobrovský, Nejedlý, Hněvkovský, Jungmann), ale jen mladí, nezkušení a začínající autoři, kteří by potřebovali ještě správné vedení a opravování předložených textů.⁵³

Díky výše uvedeným článkům bylo Sedláčkovo jméno uvedeno v Ježkově knize *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou mezi úspěšnými autory poučné literatury pro tzv. kratochvilné čtení*.⁵⁴

8. Báseň Na Plzeň

Na jaře roku 1818 vydal Sedláček ve Vídni u Jana Nepomuka Norberta Hromádky vlastním nákladem oslavnou ódu *Na Plzeň* [X-9].

Óda oslavovala minulost Plzně, učené i literární, od nejstarších dob až po dobu obrozeneckou. Vypravovala o slavných plzeňských rodácích, o městském erb, o původu a svěcení plzeňského *Nového svátku*. Sedláčkovy důvody k jejímu sepsání charakterizoval Antonín Rybička těmito slovy:

Vyrozuměv, jaká to újma se děje národnosti naší a jaké mravní a hmotné škody tím vzházejí nižšímu obyvatelstvu plzeňskému, Sedláček velmi těžce nesl

⁵³ Slámův dopis je uložen ve fondu [JVS]. Byl oslavou přístupu císaře Františka I. k otázkám českého národa a jazyka a současně výzvou k práci ve prospěch vlasti a českého národa.

⁵⁴ Viz [Jež], s. 31.

úpadek města druhdy tak slavného a jal se s horlivostí neunavitelnou, slovem i skutkem, k tomu přičiňovati, aby v obyvatelstvu plzeňském vzbudil sebevědomí národní i cit vlastenecký a přivedl je k poznání, „že se Plzeň opět k své bývalé slávě a platnosti vznese, jakmile se sprostí všeho, co jest nečeského a cizáckého“. K tomu konci promlouval při každé příležitosti s tamními sousedy, přiváděl jim na oči slavnou jejich města minulost a vyčítal věhlasné a učené muže tam zrozené. Za tou příčinou zdělal i obšírnou báseň ... ([Ry6], s. 292)

Dílo se skládalo ze čtyřstránkového úvodu, patnácti osmiřádkových slok, které byly doplněny vysvětlivkami a komentáři (16 stran).

Tři strany následující za těmito komentáři obsahují seznam členů spolku plzeňských ostrostřelců, jedna strana je věnována propagaci aktivit Jana Nepomuka Norberta Hromádky, který umožnil vydání Sedláčkovy díla. Další tři strany rekapitulují poslání *Wjdeckého Národnjho Vstawu*, který se věnoval rozšiřování a zvelebování československé řeči a literatury a pojištění následků požárů, povodní a krupobití. Poslední stránka uvádí seznam tiskových pochybení.⁵⁵

Ze Sedláčkovy korespondence s Václavem Hankou uložené ve fondech [JVS] a [VH] se dozvídáme několik zajímavostí vztahujících se k Sedláčkově ódě *Na Plzeň* [X-9]. Dne 30. prosince 1817 Sedláček Hankovi napsal, že má báseň již sepsanou a že dokončuje vysvětlující poznámky a má problémy s některými jmény. Zmínil se, že báseň zamýšlí zaslat do Lindou redigovaných *Pražských Nowin* nebo nabídnout Puchmajerovi do nějakého almanachu. Současně Hanku žádal, aby poprosil Josefa Dobrovského, zda by mu nepomohl s jazykovými úpravami.

O svém záměru vydat oslavnou báseň o Plzni informoval Sedláček Josefa Dobrovského v dopise ze 17. února 1818. Prosil ho, aby mu pomohl s dohledáním informací o některých osobách zmíněných v básni. Sděloval, že mu rukopis brzy pošle přes Václava Hanku a prosil ho o pomoc s úpravami textu a vylepšením češtiny.⁵⁶

Později Sedláček změnil názor a rozhodl se báseň vydat jako samostatný tisk a věnovat ji na dubnové oslavě ostrostřelcům a nikoli v květnu městu na oslavě *Nového svátku*.⁵⁷

V úvodu Sedláček nejprve vyložil důvody, proč báseň *Na Plzeň* sepsal. Zdůrazňoval nutnost rozvíjet český jazyk a literaturu, vyzýval Plzeňany, aby studovali jazyk svých otců, aby se zajímali o svoji slavnou minulost, aby si vytvářeli pozitivní vztah k městu, národu, českému jazyku a kultuře. Svoji ódu zahájil těmito slovy ([X-9], s. 11):

⁵⁵ Sedláčkovy ódy *Na Plzeň* byla přetištěna i v Srbově spisu [Srb1], s. 39–42, a v Hruškových pamětech [Hr], s. 290–292.

⁵⁶ Sedláčkův dopis je uložen ve fondu [JD].

⁵⁷ Sedláček skutečně v dubnu 1818 báseň oficiálně věnoval ostrostřelckému sboru. Viz [Sc53], s. 75. Vydání básně proto urychlil, a tak Dobrovský nestačil korektury provést, což Hanku rozzlobilo. Viz [S1], zejména s. 47–48.

O Plzni! Sýdlo Čechů starožité!
Ty plodná Máti slavných českých hlav!
O sýdlo Obrů! Sýdlo nedobytné!
Chraň zmužile své národnosti staw!
Tě nepřemohli Taboritů pluky,
Tě neschwátili Mansfeldovy hluky.
Ty také Dědů gazyk zachováš,
a zlobám času slavně odoláš!

Již první sloka Sedláčkovy ódy jasně vyjadřovala její buditelský a osvětový cíl.

Při sepisování ódy *Na Plzeň* Sedláček procházel staré městské listiny, nejrůznější psané i tištěné zdroje, čerpal z latinského rukopisu kroniky Jana Bartoloměje Tannera, jejíž část roku 1835 přeložil a vydal pod názvem *Alte Chronik von Pilsen* Josef Stanislav Zauper.⁵⁸ Využil rovněž slavnou knihu Bohuslava Balbína (1621–1688) *Bohemia docta* ...⁵⁹

Báseň byla určena gymnaziálním studentům a posluchačům Filozofického ústavu, plzeňským měšťanům, ostrostřelcům i obyčejným obyvatelům. Sedláček

⁵⁸ Jezuita Jan Bartoloměj Tanner (1623–1694), plzeňský rodák, učil na jezuitských školách v Praze, Olomouci a Vratislavi. Patřil mezi přátele Bohuslava Balbína. Sepsal teologické spisy a díla o historii náboženství. Na základě archivních pramenů a starších kronik vytvořil v letech 1670 až 1678 kroniku Plzně nazvanou *Historia urbis Plsnae*, v níž zachytil historii města od jeho založení až do 17. století. Dílo tvořené 52 kapitolami zůstalo v rukopise, bylo však často opisováno a čteno. Jeho vydání možná zabránilo „přílišné“ vlastenecké cítění autora. Tannerovo pojetí dějin bylo silně ovlivněno jeho příslušností k jezuitskému řádu; ve svém spise vynechal vše, co se týkalo nekatolických osobností a jejich úspěchů. Důležité pro pozdější historiografii bylo, že doslovně citoval z dobových listin (dnes již neexistujících) a zajímal se o historickou paměť předávanou ústní tradicí.

Zauper nejprve vydával úryvky z *Tannerovy kroniky* ve výročních zprávách plzeňského gymnázia, později vyšel jeho německý překlad pod názvem *Chronik von Pilsen. Aus einer lateinischen Handschrift des gelehrten Johann Tanner; im Auszuge übersetzt vom Pilsner k. k. Gymnasial-Präfekten J. St. Zauper*, Druck und Papier von Michael Schmidt, Pilsen, 1835, 56 stran.

Vincenc Graumann, profesor a ředitel plzeňského gymnázia, napsal první Tannerův životopis a uveřejnil jej ve výroční zprávě plzeňského premonstrátského gymnázia. Začal též s postupným vydáváním latinské verze *Tannerovy kroniky*. Viz [Gn2], [Gn3] a [Gn4]. Po Graumannově smrti vyšly zbylé části *Tannerovy kroniky* ve výročních zprávách školy zásluhou jejího ředitele Methuda Franze Schaffera. Viz [Gn5], [Gn6] a [Gn7].

Tannerovu kroniku propagovali a užívali i další členové profesorského sboru plzeňského gymnázia. Viz např. [Ba2] a [Mnn1]. O významu Tannerova díla viz např. [Sc37], [Sc25], [Sc46], [Bě2] a [Bě17]. Nejnověji též [Mv1], zejména s. 19.

⁵⁹ *Bohemia docta seu virovum omnigena eruditione et doctrina clarorum Bohemiae, Moraviae, et Silesiae, nomina elogia, et litteraria monumenta opus posthumum pro historia litteraria Bohemiae rite intelligenda systematicum, quod notis et animadversionibus criticis ac praevia dissertatione de fatiis, censuris ac recensione operum Balbini illustratum. Tractatus Imus Cum Approbatione Caesareo-Regiae Censurae. / Bohuslavi Balbini rerum Bohemicarum scriptoris inclity ... edidit P. Candidus a S. Theresia Bohemus Augustinianus discalceatus conventui S. Wenceslavi ejusdem ordinis Pragae Novae a Bibliotheca, Characteres Joannis Caroli Hraba, inclity regni Bohemiae dd. statvum typographi, Pragae Veteris, 1777, 284 stran.*

je chtěl strhnout k zájmu o český jazyk, historii a kulturu. Poprvé byla báseň veřejně přednesena 11. května 1818 na tzv. *Nový svátek*, Sedláček ji veřejně recitoval i později.⁶⁰ Měla velký výchovný význam, posilovala národní sebevědomí, povzbuzovala patriotismus, probouzela citový vztah k městu, národu, české řeči, oslovila řadu Plzeňanů. Antonín Rybička její vliv na Plzeňany popsals takto:

Účinek básně této na obyvatelstvo plzeňské byl nevědění, ano neočekávaný; neboť mnozí, „kteří až po tu chvíli, majíce oči bělmem cizáckého němectví jakoby potaženy, tapali ve tmě národní netečnosti,“ byli básní tou takřka přetvořeni a ježto sobě před tím téměř naprosto nevěšmali slavné někdy minulosti a nevědění platnosti rodiště svého, pyšnili se nyní tím, že kolébka jejich stála v městě . . . i jali se všimati sobě příběhů vlasti své, hlásiti se k národu českému a vážiti sobě řeči mateřské. ([Ry6], s. 292–293)

Báseň se stala „příručkou“ pro studium plzeňské historie a přehledem „slovutných“ osobností města. Sedláček navíc verše doplnil o krátké poznámky přibližující životní osudy a význam zmíněných osob. V závěru vysvětlivek k básni vyzval Plzeňany a všechny české vlastence, aby sbírali v knihách a rukopisech informace, aby se zajímali o zprávy, pověsti, písně a pohádky ze svého okolí, aby vyhledávali historické údaje a zasílali je do Plzně. Též apeloval na faráře, aby prohlédli matriky a farní kroniky, kde by mohly být zajímavé doplňující informace. Sedláček se tak zařadil mezi první propagátory lokálního vlastivědně-historického bádání.⁶¹

Sedláček básně při různých příležitostech propagoval a její výtisky často rozdával. Není divu, že plzeňští ostrostřelci udělili Sedláčkovi vzápětí po jejím uveřejnění čestné členství, z čehož měl Sedláček velkou radost, neboť se jednalo o významný plzeňský spolek s řadou reprezentačních a ceremoniálních povinností. Óda *Na Plzeň* odstartovala další Sedláčkovy aktivity.

Kromě vylíčení slavné minulosti Plzně Sedláček zmínil i úpadek českého jazyka a rozhodnutí císaře Františka I., které umožnilo nový rozkvet kultury českého národa. V básni tak byl vlastně vyjádřen Sedláčkův nový životní program – vytvoření prostoru pro český jazyk a kulturu, které měly získat ztracenou vážnost, povzbuzování českých vlastenců, sjednocování jejich sil, budování škol a napomáhání osvětě.

Sedláček, aniž to pravděpodobně plánoval či zamýšlel, přispěl do dějepisectví Plzně a vtáhl město a jeho přední intelektuály a měšťany do víru národního obrození, do boje za český jazyk a kulturu. Jeho význam pro obrození Plzně výstižně charakterizoval Ladislav Lábek, plzeňský historik a ochránce památek:

Sedláček jest duch probuzenecký každou žilkou, on čerpá své vlastenectví z obzvláštní lásky k dějinám a to byla cesta, kterou nejnázve bylo lze dostati se k srdcím tehdejších Plzeňanů. . .

⁶⁰ O historii *Nového svátku*, jeho oslavách a pokusech jej zrušit viz [Sc53], zejména strany 202–211, resp. J. F. Smetana: *Nový svátek Plzeňský* [Y-41].

⁶¹ Viz [Sc48].

Sedláček rychle se zasvěcuje do historie města, a již roku 1821 vydává o ní populární knížечku „ku počtĕ slavných Wladyk, slovnítných měšťanů a obyvatelů král. kragského a w letopisých wyhlášeného weysadnjho města Plzně”.

Snad s úmyslem volí tuto titulaturu, aby získal Plzeňské, uhodiv na strunu, kterou nejsnáze bylo lze rozezvučeti. A pomocí lokální historie propaguje s úspěchem svůj hlavní cíl – probuzení národního uvědomění.

Činnost Sedláčkova jest úžasná. Básněmi a publikacemi přímo hýří a nechybí sebe menší příležitosti, ku které by Sedláček nesložil nějaké ty „Hlasy Wlastenců”, „City” či jejich „Wýlewy”, které tištěny jsouce jako letáky, rozšiřovány byly po rodinách a staly se vítanou pomůckou k naučení se spisovné češtině.

Hlavní význam Sedláčkův spočívá však především v jeho talentu jako organizátora společenského ruchu. Suchým slovem nebyl by docílil těch úspěchů jako vyhledáváním příležitosti k osobnímu styku s měšťany a jeho osobnost, která podle zprávy současníka byla velmi podmanivá, strhovala příkladem i jednotlivce výše postavené ... ([Lá5], s. 7–8)

Jednu z nejlepších a nejvýstižnějších charakteristik Sedláčkovy ódy *Na Plzeň* napsal jazykovědec a literát Viktor Viktora:

Zvolání a oslovení nepostrádající patos adorace, fiktivní dialog navazovaný s městem, jež ovšem není personifikováno alegorií, evokace abstraktních vznešených představ připomínajících jeho slávu povznáší Plzeň do jakéhosi panteonu slávy. V rozsáhlé ódě vytvořil Sedláček básnickou kroniku města, kterou později rozhojnil kronikou skutečnou ... Probírá historii, rodáky, erby, pamětihodné události, v četných poznámkách vysvětluje a dodává další informace. Skladba má i jistý kompoziční záměr, v němž se pozvolna stupňuje oslavný tón vrcholící v mohutném závěrečném akordu naznačujícím víru ve slavnou budoucnost. To je jedna linie skladby. Druhou tvoří úcta a láska k českému jazyku. ... Óda Na Plzeň představuje Sedláčkův první pokus o zpracování tohoto žánru a o aplikaci klasicistických zásad ve vlastní básnické tvorbě. ([Wa], s. 635–636)

Báseň však nepřinesla Sedláčkovi jen radost, ale také první velkou a dosti tvrdou kritiku v dopise Václava Hanky. Jeho dopis se sice nedochoval, ale známe Sedláčkovu reakci z jeho dopisu Josefu Dobrovskému, v němž své dílo obhajoval.⁶² Podstatou problému bylo několik jmen, které Sedláček uvedl mezi významnými reprezentanty plzeňské historie. Jednalo se o lidi, kteří nenáviděli husity, potírali je a stáli pevně na straně katolíků. Hanka to považoval za obrovský problém, za zneuctění české historie a pokažení díla. Sedláček o Hankově stanovisku napsal:

... [mnohá jména] patří na planýr a na šibenici jako zrádcův. Zprzněna prý jest nimi má píseň, zprzněna musa česká. ([S1], s. 48)

Sedláček se Dobrovskému omluvil, že nezpracoval jeho cenné připomínky. Vysvětlil, že s vydáním básně spěchal, aby ji mohl nabídnout k prodeji již při oslavách plzeňského *Nového svátku*. Měl totiž obavy, aby to nedopadlo jako

⁶² Sedláčkův nedatovaný dopis je uložen ve fondu [JD].

s prodejem jeho kázání, které vyšlo s ročním zpožděním, a na němž trafil 300 zlatých. S radostí se pochlubil, že s ódou je to úplně jinak, neboť knihkupec již utržil za její prodej 200 zlatých. Sedláček, jak je patrné, skvěle načasoval distribuci své první velké ódy.

Sedláček se hájil, že si byl dobře vědom, že některé osobnosti měly jiné smýšlení než současní obrozenci, nicméně je uvedl proto, že byly ve své době významnými a uznávanými učenici a jejich jména jsou uváděna v historických materiálech a jsou mezi vzdělanějšími Plzeňany známá. Zdůrazňoval, že chtěl dát Plzeňanům „malou učebnici jejich vlastních dějin“ a chtěl je nadchnout pro své město, kraj a zemi. To se mu skutečně podařilo, neboť z korespondence se dozvídáme, že óda *Na Plzeň* měla velký úspěch, byla kupována nejen na Plzeňsku a vydavateli Hromádkovi vynesla slušný zisk. Není jasné, zda Hankova kritika nebyla ovlivněna jeho závistí, neboť Sedláček – venkovský profesor – „předběhl“ pražského učenice.⁶³

9. Významné návštěvy v Plzni

V zimě nebo na jaře roku 1820 Sedláček napsal oslavnou báseň na arcivévodu Rainera Josefa Habsbursko-Lotrinského, Alžbětu Savojsko-Carignanskou a jejího otce Karla Emanuela Savojsko-Carignanského.⁶⁴ Její český text pod názvem *Epithalamium. Ku swadebnjmu swátku Geho Cjsařské Wýsosti Arcykňžete Rakouského Rainera s Gegj Oswjcenostj Arcykňžnou Frantisskau z Sawoye-Karignau drženému w hlawnjm městě Praze dne 28^{ho} Máge 1820* se dochoval v sešitě *Přjležitostne Zpěwy Prof. Sedláčka* [PZS]. Německá verze (5 stran) nese název *Epithalamium zur Vermählungsbunde des Erzherzog Rainer mit Erzherzogin Marie Elisabeth Františka von Savoyen-Carygnan ...* je opatřena datem 20. 3. 1820.⁶⁵ Je zřejmé, že báseň byla určena na oslavu sňatku arcivévodky Rainera Josefa a Alžběty Savojské, který se uskutečnil 28. května

⁶³ O Sedláčkově básni *Na Plzeň* a jejím zařazení do kontextu historického bádání o plzeňských dějinách viz [Bě2].

⁶⁴ Rakouský arcivévoda Rainer Josef Habsbursko-Lotrinský (1783–1853) byl synem císaře Leopolda II. (1747–1792) a bratrem císaře Františka I. Roku 1817 se stal lombardsko-benátským místodržícím a tuto funkci vykonával až do revolučního roku 1848. Zajímal se o přírodovědu, umění a hudbu, ekonomicko-finanční problémy, plnil různé vojenské a politické úkoly. Za jeho správy byly v Lombardii a Benátsku provedeny reforma mincovní, reforma soudnictví a reforma vojska, rozvíjela se průmyslová výroba, byly postaveny silnice, dětské domovy, chudobince, nemocnice aj.

Marie Františka Alžběta Carlotta Giuseppina Savojsko-Carignanská (1800–1856), savojská princezna, byla tetou a tchyní prvního italského krále Viktora Emanuela II. (1820–1878), rakouskou arcivévodkyní díky sňatku s arcivévodou Rainerem Josefem. Starala se o dětské opatrovný (školky), sirotčince, chudobince a nemocnice, zajímala se o umění a přírodu.

Karel Emanuel Savojsko-Carignanský (1770–1800), savojský princ a kníže z Carignana, byl dědečkem italského krále Viktora Emanuela II. Bojoval proti francouzské revoluci, byl francouzskou vládou sledován, zajat a vězněn v Turínu, Dijonu a Paříži, kde ve vězení zemřel.

⁶⁵ Sešit *Přjležitostne Zpěwy Prof. Sedláčka ...* [PZS] je uchováván ve fondu [JVS]. Báseň viz s. 55–61. Rukopis německého překladu, který vytvořil K. A. Schneider, je rovněž uložen ve fondu [JVS].

1820 v Praze. Ani českou ani německou verzi básně se nepodařilo najít v dobovém tisku nebo jako samostatný tisk.

Další důležitou událostí v Sedláčkově životě byla plzeňská návštěva císaře Františka I., jeho manželky císařovny Karolíny Augusty a princezny Marie Klementiny ze Salerna.⁶⁶ Uskutecnila se ve dnech 15. až 17. června 1820 a Plzeň v jejím rámci připravila velký program pro císaře i obě urozené dámy.⁶⁷ Jednalo se o prohlídku památek, návštěvu všech plzeňských škol (Filozofický ústav, gymnázium, vojenský ústav, německá hlavní škola a česká triviální škola), několika dalších institucí a spolků, vojenskou přehlídku a přehlídku sboru ostrostřelců.⁶⁸

Sedláček na uvítání císařského páru připravil a 15. června 1820 přednesl oslavnou báseň *Hymnus na příjezd Gegich milostj Cýsaře a Cýsařowny do Plzně 15tého Czerwna ...* [X-26],⁶⁹ v níž opěvoval nejenom císaře, ale připomínal

⁶⁶ František I. (1768–1835) byl v letech 1792 až 1835 králem uherským a českým a markrabětem moravským, v letech 1804 až 1835 císařem rakouským. Jako František II. panoval v letech 1792 až 1806 jako poslední císař *Svaté říše římské národa německého*. Jeho vláda byla poznamenána *Velkou francouzskou revolucí* a napoleonskými válkami.

Karolína Augusta Bavorská (1792–1873), bavorská princezna z rodu Wittelsbachů, se roku 1816 stala čtvrtou manželkou rakouského císaře Františka I., rakouskou císařovnou, českou a uherskou královnou. Zajímala se o literaturu, divadlo a umění. Na její počest bylo v roce 1818 pojmenováno první velké pražské předměstí Karlín (Karolinenthal). Tepelský opat Karel Kašpar Reitenberger pojmenoval roku 1818 léčivý pramen v Mariánských Lázních jako Karolinin pramen.

Marie Klementina Habsbursko-Lotrinská (1798–1881), rakouská arcivévodkyně, princezna česká, uherská a chorvatská, byla dcerou Františka I. a jeho druhé ženy Marie Terezie Neapolsko-Sicilské (1772–1807). Na přání otce se provdala za svého strýce Leopolda Jana Josefa Michaela (1790–1851), prince Obojí Sicílie, a stala se princeznou ze Salerna.

⁶⁷ Císařská rodina byla ubytována v tzv. *Guldenerovském domě*, proslulém honosném dvoupatrovém domě, který stál na rohu plzeňského náměstí a dnešní ulice Bedřicha Smetany. Císař zde pobýval při svých návštěvách Plzně v roce 1812, 1820 a 1833. Přes četné protesty historiků i Plzeňanů byl roku 1911 zbourán a nahrazen moderním domem, byť patřil k mimořádně historicky cenným stavbám. Po dvě století jej vlastnila a přestavovala významná plzeňská rodina Guldenerů. Dům byl mnohokrát vyobrazen na různých rytinách, fotografiích i pohlednicích.

⁶⁸ Jen nepatrná zmínka o císařské návštěvě je poznamenána v kronice školy – Filozofického ústavu, viz *Geschichte der philos. Lehranstalt*, fond [FÚ], i. č. 13b131, zápis pro školní rok 1819/1820. Podrobnější informace o návštěvě je uvedena v kronice školy – gymnázia, viz *Res gestae anni 1808*, fond [NSG], i. č. 13d27, s. 42.

⁶⁹ Ve fondu [JVS] je uložen rukopis básně *Hymnus na Gegich Cýsařské, Královské, Apoštolské Gašnosti Františka I^{njho}, a Karolinu Augustu U příležitosti Gegich Slawného příjezdu do Plzně 15tého Czerwna 1820, gegž složil, a Gegich Cýsařským Gasnostěm s neobmezenau oddanostj a neyhlušj poniženostj obětuje Jozef Woytěch Sedláček. Kanownjk kláštera Teplánského, Doktor Filozofie, Professor Matematyky, pak reči a literatury recké a české na ustawu filozofickém w Plzni*. Obsah desetistránkového česky psaného rukopisu je zcela vystižen jeho názvem. Jednalo se o uvítací, oslavnou ódu, která byla patrně předobrazem Sedláčkovy básně [X-26] otištěné v *Čechoslauu*. V jednom sešitu s českým hymnem je i jeho kratší německá verze *Hymnus an Ihre Kaiserlich=Königliche Aposstolische Majestaeten Franz und Caroline Auguste ...* (5 stran). Sešitek je opatřen zlatým okrajem; původně patřil knihovně *Národního muzea*, kde byl katalogizován pod číslem I B 10. Poznamenejme, že německá verze pravděpodobně nebyla otištěna, neboť se ji nepodařilo dohledat v žádném

i slávu Plzně a významné české krále a jejich činy. Báseň byla první z řady delších Sedláčkových prací oslavujících císaře a jeho rodinu.⁷⁰ Sedláček se účastnil nejen prvního slavnostního uvítání, ale rovněž císařské návštěvy plzeňských škol a církevních památek, podával výklad o historii města. Ukázal se jako příjemný, vzdělaný, pohotový a vtipný společník.

Při uvítání císařského páru v Plzni sehrála důležitou roli i hudba. Podél cesty lid zpíval píseň *Bože, zachovej nám krále*, jejíž česká slova roku 1816 napsal Dominik František Kynský (Kinský, 1777–1848), vlastenecký kněz, učitel, básník a překladatel,⁷¹ a upravil Sedláček. Jednalo se vlastně o modifikovanou rakouskou hymnu, která poprvé zazněla roku 1797 při narozeninách císaře Františka I.⁷² Česká verze byla vydána tiskem v obrovském nákladu a rozdána lidu. Zazněly také české i německé lidové písně.⁷³

Sedláček nebyl jediný, kdo císařskou návštěvu v Čechách přivítal básní. Oslavné ódy tvořili i jiní čeští a němečtí básníci a literáti. Například Zauper, Sedláčkův přítel a kolega, uveřejnil báseň *Nachlese eines Ihres Majestät Kaiserin von Oesterreich überreichten Sonetto bey Ihrer Anwesenheit in Pilsen*,⁷⁴ v níž oslavil císařovnu a její pobyt v Plzni. U příležitosti návštěvy císaře Františka I., císařovny Karolíny Augusty a korunního prince Ferdinanda v Praze sepsal Ewald Christian Victorin Dietrich (1785–1860), vojenský lékař a porodník, básník a spisovatel, oslavnou báseň *Die Moldau und der Elbstrom*.⁷⁵

Patřilo k dobovému zvyku, že učitelé, profesori, lékaři, právníci, úředníci apod., kteří byli literárně činní, oslavovali významné a mocné návštěvy vlasti či města, kde žili a působili.

---

dobovém tisku.

V dalším samostatném rukopisu v témže fondu je zapsáno několik básní, z nichž jedna se vztahuje k císařské návštěvě Plzně. Nese název *An Ihre Majestaeten Kaiser Franz I und Karoline Auguste Gelegenheit Ihres Ankunfts zu Pilsen am 15 Juni 1820 aus dem böhmischen verdeutsch mit Prof. S. Zauper von Verfasser Prof. Sedláček* (8 stran). Jedná se patrně o překlad Sedláčkovy české uvítací řeči, který vytvořil Josef Stanislav Zauper, Sedláčkův přítel a kolega. Musel na něm pracovat se Sedláčkovou pomocí, neboť neuměl dobře česky. Není jasné, proč překlad neudělal sám Sedláček, který výborně německy uměl. Je možné, že chtěl využít Zauprových schopností, neboť ten byl vynikajícím překladatelem, známým spisovatelem, básníkem a především roditelým Němcem.

⁷⁰ Podrobný popis průběhu císařské návštěvy Plzně byl uveden roku 1821 v Sedláčkových *Pamětech Plzeňských* [X-32], přetištěn byl v Hruškových pamětech [Hr], s. 296–311.

⁷¹ O životě a díle D. F. Kynského viz [Ks]. V článku je podrobně zachyceno Kynského působení na středních školách, spisovatelská a překladatelská práce, výuka českého jazyka, spory vlastenců (boj o pravopis, tvar poezie aj.). Je též zdůrazněno (s. 505), že Sedláček byl Kynského vzorem v otázkách výuky českého jazyka.

⁷² Text oslavné písně složil rakouský básník Lorenz Leopold Haschka (1749–1827) na melodii rakouského hudebního skladatele Franze Josefa Haydna (1732–1809).

⁷³ Viz [Wa] a [Hr]. O historii písně viz [Rak].

⁷⁴ Hyllos. Vermischte Aufsätze, belehrenden und unterhaltenden Inhalts, mit Kupfern, Karten und Musikalien 2(1820), Band II, č. 14 z 30. 9. 1820, s. 106.

⁷⁵ Tamtéž 2(1820), Band I, č. 23 z 3. 6. 1820, s. 177–178.

Dietrich se proslavil jako vynikající vojenský i civilní lékař a autor knihy o ošetřovatelství, znám byl též jako autor básní, povídek, pohádek, dobrodružných románů a autobiografie líčící jeho osudy jako vojenského lékaře, který prošel Německem, Rakouskem a Itálií.

10. Podpora českých novin a časopisů

O prázdninách roku 1819 Sedláček pobýval u svého přítele Josefa Liboslava Zieglera, profesora teologie na semináři v Hradci Králové.⁷⁶ Pravděpodobně při této příležitosti vznikla Sedláčkova nedlouhá báseň *Na Králové-Hradec* [X-28], která byla vytištěna v časopisu *Čechoslaw*. Po vzoru básně *Na Plzeň* oslavovala historické město českých královen. Připomínala připravovaný časopis – sborník *Dobroslaw: aneb rozličné spisy poučugjcýho a mysl obweselugjcýho obsahu w řeči wázané, y newázané* – který pak v letech 1820 až 1822 Ziegler vydával. V básni byl mimo jiné vyjádřen Sedláčkův obdiv k aktivitám jeho přítele. Sedláček o snaze publikovat báseň napsal:

*Jestli pak mou báseň tam vezmete? Puchmírovi, Hněvkovskému i Vojtěchovi Nejedlému velmi se ta báseň na Králové Hradec líbila.*⁷⁷

Z textu je zřejmé, že Sedláčkovi přátelé scházející se na radnické nebo mirošovské faře byli prvními čtenáři a kritiky jeho prací.

Báseň *Na Králové-Hradec* [X-28] se svým pojetím vymykala Sedláčkově tvorbě, neboť byla kollárovsky pateticky laděná. Je pravděpodobné, že ji Sedláček chystal do *Dobroslawu*, ale nakonec se rozhodl ji publikovat v *Čechoslawu* a nově vznikající *Dobroslaw* svou básní propagovat mezi českými čtenáři.

Bylo to zcela v souladu s jeho vlasteneckým smýšlením, že se v roce 1820 usilovně snažil finančně i autorsky podporovat další nově vzniklý časopis *Čechoslaw*, který v letech 1820 až 1825 vydával Václav Rodomil Kramerius (1792–1861). Ještě před vytištěním prvního čísla psal Sedláček svým přátelům dopisy, rozesílal tištěná oznámení vlastencům, spisovatelům a básníkům a vyzýval je, aby si časopis předplatili a vydavatelé tak pomohli.⁷⁸

Velmi těžce totiž nesl, že pro nezáměr čtenářů zkrachovalo vydávání několika českých novin a časopisů, např. Hromádkovy *Cýsařské Královske Wjdejnské Nowiny* (1813 až 1817) s přílohou *Přemysl, Schönfeldské Cýsařské Královske Pražské Nowiny* (1787 až 1819), Palkovičův přešpurský (bratislavský) *Týden-njk, aneb cýsařské královske Národnj Noviny pracj a nákladem Gířjho Palkowiče* (1812 až 1816). O tomto problému napsal:

... kterak jest tolik českých krajských a menších měst, tolik panství, statků, zámků, dědin, tolik českých far a úřadů, a přece že zřídka kde českých novin

⁷⁶ Josef Liboslav Ziegler (1782–1846), český vlastenecký kněz, pedagog, básník, spisovatel a překladatel, působil nejprve na různých farách, které se stávaly centrem lokálních vlasteneckých aktivit. Stal se profesorem bohoslovectví v Hradci Králové, kde prosazoval výuku v českém jazyce a zpěv českých písní na bohoslužbách, zřídil českou knihovnu apod. Od roku 1826 byl děkanem v Chrudimí, kde byl jmenován inspektorem a dohlížel na výuku i vzdělávání učitelů. Zabýval se historií, filozofií, filologií, geologií, geografii a teologií. Psal práce s náboženskou tematikou a básně. Byl aktivním členem *Wlastenského museum* a spoluzakladatelem časopisu *Přítel mládeže*, překládal texty z latiny a slovanských jazyků.

⁷⁷ Viz Sedláčkův dopis Zieglerovi z 23. prosince 1819 uložený ve fondu [JLZ].

⁷⁸ Viz např. Sedláčkův článek *Wlastenské ponawrženj* [X-24]. Viz též Sedláčkův dopis Zieglerovi z 23. února 1819 otištěný v článku [Ry2].

k spatření jest, ačkoliv se německých novin celá hejna po každé poště do českých krajín zasílají, tak jakoby v Čechách již více žádného českého ducha nebylo!?

([Ryb], s. 312)

Sedláček časopis *Čechoslaw* propagoval i prostřednictvím zvláštní výzvy k vlastencům, kterou sepsal, na své náklady nechal vytisknout v prosinci roku 1821 a rozesílal ji po Čechách. V jejím textu bylo uvedeno:

*Příložena zpráva w nowinách a spolu vycházejcým časopisu: Čechoslaw povkáže Wám, wysoce wážený pane vlastenče! gak welmi gest o vdržený těchto obau spisů se postarati, gestli na wždy zahynauti nemagj. Račtež tedy dobrotiwě w okolj Swém wedlé možnosti vlastence ku čtenj pobjdnauti, a mage od čtenářů podlé vrčenj spráwy hotowé kwantum pohromadě, bez prodlenj ge na vrčité místo zaslati ... Tjm se y wydawateli nowin nemálo zawděčjte a potěšjte ...*⁷⁹

Sedláček v *Čechoslawu* otiskl roku 1820 dojemné *Weřegně poděkowánj* [X-27] za pomoc své rodině, kterou v Čelákovících postihl velký požár.

Po vzniku časopisu *Dobroslaw* všemožně podporoval i jeho distribuci a prodej, jak dokládají i slova reklamy uveřejněné roku 1820 v prvním čísle časopisu.

Náwěsstj.

Spis tento se prodává w Praze w arcybiskupském impressý u Jozeffy owdowělé Fetterlowé z Wildenbrunu za 1 zl. 6 kr. giž wázaný, gakož y w p. t. pana wydawatele, Jozefa L. Zieglera, w Králowé Hradcy, a w p. t. pana Wogtěcha Sedláčka, w Plzni.

Poněwadž každému swazečku krásnau rytinu příložjme, zweyssena gest o 6 kr. cena přeplacenj, a předplácý se w nadřečených mjstech na geden swazeček 1 zl. w. č.

Druhý swazeček wygde ku koncy měsíce srpna běžjcyho roku. ([14])

V průběhu roku 1820 Sedláček zaslal dvě zprávy do *Kraméryusowých Cýsařských Králowských Wlastenských Nowin*, v nichž informoval o divadelních představeních v Plzni a dalších vlasteneckých aktivitách na Plzeňsku.

Sedláček nebyl v Plzni jediný, kdo na konci druhého a ve třetím desetiletí 19. století psal do českých novin zprávy o dění v Plzni. Mezi dalšími více či méně pravidelnými přispěvateli byli hostinský Karel Pivec, František Batka, žák Filozofického ústavu a Sedláčkův bratr, a Josef Lehký, koncipient plzeňského krajského úřadu. Všichni byli se Sedláčkem v úzkém kontaktu a pod jeho vlivem se snažili posilovat na Plzeňsku národní uvědomění. Vytvořili skupinu prvních dopisovatelů o Plzni.⁸⁰

Snad pod Sedláčkovým vlivem začali roku 1820 někteří plzeňští měšťané odebírat české noviny (*Kramériusowy Cýsařské Králowské Wlastenské Nowiny, Wlastenský zwěstowatel a Čechoslaw*).⁸¹

⁷⁹ Tištěná výzva je uložena ve fondu [JLZ].

⁸⁰ Více viz [S1] a [S10].

⁸¹ Viz [DJM].

S rozšiřováním českých novin a časopisů v Plzni a jejím okolí pomáhal Sedláčkovi též Leopold Reiner (Rayner, † 1833), knihkupec, nakladatel, majitel tiskárny a první plzeňské litografické dílny, který tiskl české knihy, ohlašoval jejich vydání v Krameriových novinách, opatřoval zájemcům knihy jiných vydavatelů, vedl komisi prodeje apod. Toužil založit v Plzni půjčovnu českých knih a časopisů. I když jeho snahu podporoval krajský plzeňský hejtman, založení půjčovny nebylo dovoleno.⁸²

Na konci roku 1820 a na počátku roku 1821 byly v Plzni vydány dva Sedláčkovy překlady duchovních zpěvů. Nejprve *Oratorium / Modlitba we zpěwu. Christus durch Leiden verherrlicht ... / Krystus skrze své vmučenj oslawen ...* [X-29]⁸³ a následně *Messyáš. Weliký nábožný zpěw w hudbu wveden od Hendla a Mozarta ...* [X-31].

Oba Sedláčkovy překlady byly s velkým úspěchem předvedeny v chrámu sv. Bartoloměje v Plzni. Na prvním provedení oratoria pro čtyři hlasy a sbor se aktivně podílel sám Sedláček, školený baryton. Představení zorganizoval ve prospěch chudých studentů.⁸⁴

Jan Ježek v knize *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou* [Jež] z roku 1880 zmínil (na straně 195) Sedláčka mezi těmi duchovními, kteří se snažili, aby církevní písně byly jazykově správné a bez zkomolenin, aby byly správné i z hlediska víry a aby byly současně srozumitelné a snadno zapamatovatelné. Zdůrazněme, že teprve roku 1863 pražská synoda přistoupila k vydání velkolepého českého kancionálu (*Svatováclavský kancionál*).

Ve dvacátých letech 19. století již čeští vlastenci vysoce hodnotili Sedláčkovu dílo. Například Šebestián Hněvkovský roku 1820 o Sedláčkovi napsal:

Z dawu se prodral Wogtěch Sedláček, orličjho letu w odách skaumage, patře na Čechy kwetaucýj, na muže wznessené, na hrdiny ctné, na města wlastenská: a gako Pindar zápasenj a záwody Ğrécyje slawil: tak tento český sskřiwan wyššj předměty, a což božského, což krásného, což wlastenského w obžiwené wlasti zočil, lįrau hudebnau horliwé slawil, a rozžehl lásku wlastenskau, která co čisty Vestin oheň w srdcích wlastenců hořeti bude. Geho básnické zkaussky prozrazugj hudebné vcho a sauzwuk; gehu chwalozpěwy na Plzeň, na Maryánské lázně, na gehu Excellency Pána, Pana Frantisska hraběte z Kolouratu Líbssteynského, wýsost ody; praud nadchnutj a prawý básnický oheň prozrazugj. Tento učenc sobě y w řečnitwj sláwy wydobył; gehu horliwost k wlasti mnohého wlastenskau

⁸² Viz [S10].

⁸³ Jednalo se o zrcadlový tisk; levé stránky obsahovaly originální německý text, pravé stránky Sedláčkův český překlad.

Christian Gottlob August Bergt (1771–1837), německý hudební skladatel, byl vynikajícím varhaníkem v chrámu sv. Petra v Bautzenu a učitelem chrámového zpěvu a hudby. Složil několik oper a operet, velké množství skladeb duchovní hudby a instrumentálních skladeb (sonáty, symfonie apod.). Jeho tvorba byla oblíbená u protestantů i katolíků.

⁸⁴ V článku [Zd1] je na s. 32 vyzdvížen Sedláčkův podíl na provedení oratoria. Jak tato historická studie ukazuje, jednalo se o první české hudební představení v Plzni, které předvedli místní ochotníci.

láskou roznjtíla, a mnohá klesagjćj mjsta vlasti zachowala. Ten samý hned početjm k dokonlosti postupuge. ([Hně], s. 121)

Myšlenky a formulace z Hněvkovského hodnocení použil roku 1878 Josef Jireček (1825–1888), český etnograf, literární historik a spisovatel, který Sedláčkův přínos k první české poezii popsal takto:

Vojtěch Sedláček, český skřivan, jako Pindar, což vlastenského v obživené vlasti zočil, lyrou hudebnou horlivě slavil ... ([Ji3], s. 235)

S náboženskou tematikou úzce souvisí i Sedláčkova báseň *Lied der Hörer der Philosophie zu Pilsen beim sonntäglichen Gottesdienste* (německá část sešitu, s. 87–89), která se dochovala jen v rukopisu v sešitu *Přjležitostne Zpěwy Prof. Sedláčka ...* [PZS]. Píseň byla určena na nedělní bohoslužby posluchačů Filozofického ústavu v Plzni. Nepodařilo se zjistit, kdy ji Sedláček sepsal, neboť u ní není uvedeno datum vzniku. Není též jasné, zda byla zpívána opakovaně či jen při výjimečných situacích nebo byla předvedena pouze jednou. Není známo, zda byla zpívána, případně na jakou melodii, či zda byla jen recitována. Prokazuje Sedláčkův zájem o duchovní povznesení studentů. Vybočuje však svým pojetím i obsahem z běžné Sedláčkovy poezie. Pravděpodobně nevyšla tiskem, nepodařilo se ji dohledat v dobovém tisku.

11. Paměti Plzenské

Sedláček byl povzbuzen úspěchem své ódy *Na Plzeň* [X-9]. Rozhodl se prostudovat hlouběji historii Plzně, přiblížit ji širokým lidovým vrstvám a přispět tak k rozšíření jejich obzorů. Roku 1821 publikoval *Paměti Plzenské, gež ku poctě slavných Wladyk, slowůtných měsstanů, a obywatelů král. kragského weysadnjho města Plzně ...* [X-32]. Byla to jakási dějepisná čítanka podávající základy regionálního vlastivědného vzdělání. Stala se protějškem latinských či německých kronik a historií, tj. „učebnicí“ místního dějepisu pro lidové vrstvy.

V *Pamětech Plzenských ...* [X-32] Sedláček nejprve otiskl svůj hymnus na císařský pár a *Chwalozpěw na Plzeň* od Vojtěcha Nejedlého, uvedl posloupnost českých panovníků s ohledem na jejich vliv na proměny Plzně a připojil seznam významných plzeňských rodáků, kteří vynikli na poli vědy. Neopomenul vylíčit dávnou i nedávnou historii města a obsírně popsal výše zmíněnou císařskou návštěvu Plzně v červnu roku 1820. Strohá historická fakta doplnil úryvky kronikářských záznamů význačných událostí. Nedílnou součástí *Pamětí Plzenských ...* byl Sedláčkův překlad slavné řeči Hilaria Litoměřického (1420/1430 až 1468)⁸⁵ z roku 1466. Hilarius ji pronesl k plzeňským měšťanům a oslavil jí *Nový svátek* připomínající osvobození Plzně od husitského obležení roku 1434.⁸⁶

Hilarius, český katolický kazatel a kněz, své vzdělání nabyt na univerzitách v Praze, Padově a Bologni. Z Itálie přivezl do Prahy díla významného středo-

⁸⁵ Některé zdroje kladou jeho narození do let 1412 a 1413.

⁸⁶ Na překladu Hilariovy řeči Sedláček spolupracoval s Vojtěchem Nejedlým.

věkého myslitele a teologa Ramona Llulla (asi 1234 až 1315). Po návratu do Čech se stal děkanem pražské kapituly a administrátorem pražského arcibiskupství. Aktivně se zapojil do náboženských a politických sporů, ostře vystupoval proti svému bývalému učiteli Janu Rokycanovi (asi 1396 až 1471), proti *Jednotě bratrské* a králi Jiřímu z Poděbrad, ačkoli byl původně horlivý utrakvista. Jako konvertita se stal bojovným a vášnivým katolíkem. Po vyhlášení papežské klatby na českého krále roku 1466 odešel spolu s celou pražskou kapitulou do Plzně, aby ukázal, že krále nerespektuje. Těsně spolupracoval s *Panskou jednotou*, která se postavila proti králi, a zastupoval její zájmy na říšském sněmu v Norimberku. Tvrdil, že se nejedná o boj poddaných proti králi, ale o boj za katolickou víru. Zájmy katolické církve a šlechty zastupoval i v Římě. Jednal jejich jménem s uherským králem Matyášem Korvínem (1443–1490). Psal česky a latinsky.

Sedláček využil Hilariovu řeč *Hystoria Civitatis Plznensis*. Byla sice značně útočná a silně zaměřená proti Jiřímu z Poděbrad a Janu Rokycanovi, ale přinášela cenné a zajímavé údaje o husitském obléhání Plzně a o životě města v 15. století (vyličení města, kritika hygieny a nezvykle špatného piva, ocenění významu vzdělanosti, církve atd.). Hilarius vlastně neměl v úmyslu zachytit dějiny města, svou řečí se snažil rozdmýchat nálady proti českému králi a především působit na Plzeňany, aby stáli pevně na straně katolické víry a církve. Jeho agitační řeč byla značně tendenční, stejně jako tvrzení o ukrutnostech husitů.⁸⁷

Sedláček vycházel z opisu Hilariova díla, který podle rukopisu cisterciáckého kláštera v Oseku vytvořil Franz Xaver Maxmilian Millauer (1784–1840), historik, teolog, člen cisterciáckého řádu ve Vyšším Brodě a profesor pražské univerzity,⁸⁸ který objevil rukopis Hilariova díla (31 listů) roku 1818. Opis obratem zaslal Sedláčkovi do Plzně, aby jej prostudoval a případně přeložil do češtiny.

Sedláček využil i dříve zmíněnou *Tannerovu kroniku*, jejíž dva rukopisy vlastnil, inspiraci čerpal i z rukopisu plzeňských pamětí Šimona Plachého z Třebnice (před r. 1560 až 1609), plzeňského písaře, radního, purkmistra, archiváře a kronikáře.⁸⁹

Připomeňme, že Šimon Plachý z Třebnice získal vzdělání na různých zahraničních katolických univerzitách. Roku 1587 se usadil v Plzni, kde se ve volném čase věnoval dějinám města. Sestavil pravděpodobně první kroniku zachycující vývoj Plzně od jejích počátků až do roku 1604. Starší dějiny vylíčil na základě *Kroniky české* Václava Hájka z Libočan († 1553), novější na základě místních pramenů. Plasticky popsal život své doby, městské legendy a památky.

⁸⁷ O Hilariově odkazu pro plzeňské dějepisce viz [Bě2] a [Mv1].

⁸⁸ Viz *Sermonem Hilarii Litomericensis ad senatum populumque Plznensem: E Codice Ossecano, edidit Maximilianus Millauer . . .*, impensis Donati Hartmann Bibliopolae, Pragae, 1820, 51 stran. O významu Hilariovy kroniky pojednal roku 1975 Miloslav Bělohlávek. Viz [Bě10] a [He4].

⁸⁹ Všechny tři rukopisy se dostaly do *Archivu Národního muzea*.

Stál na straně plzeňských katolíků, značně očerňoval husity, odsuzoval české stavovské povstání roku 1547 proti Ferdinandovi I. (1503–1564, panoval od r. 1526), neměl žádné sympatie ke snahám evangelíků získat v Plzni v 16. století významnější pozice. Plachého paměti zůstaly v rukopise, neboť měly soukromý charakter. Vydány tiskem byly až v roce 1883.⁹⁰ Staly se pokladnicí historie Plzně, protože pečlivě citují prameny, které jsou dnes již nenávratně ztracené či zničené. Vysoce ceněné jsou pasáže z doby autorova života, předpokládá se jejich značná autentičnost – přestože byl katolík a z této pozice hodnotil všechny události.⁹¹

Sedláček si byl dobře vědom, že Hilariova řeč byla orientována proti Janu Husovi, Janu Žižkovi a husitům, proti Jiřímu z Poděbrad a Janu Rokycanovi. V úvodním slovu zdůraznil, že se s ní neztotožňuje a uvádí ji jen jako důležitý dokument živě popisující historii české země. Sám totiž odsuzoval bratrovražedné války a boje uvnitř národa. Kritizoval jak husity, tak katolíky. Jeho názor jasně vystihují tato slova:

Lépe jest, před tak strašlivým divadlem oponu spustiti, a poměti, že každý národ tak jako jedinaký člověk, má své slabé chvíle, v nichž nevyzkoumatelným osudem Božím tak říkáje sám sebou zápasí – že bouře zvláště národní neznají ni meze, ni cíle, jak nás toho i v nejnovejších tak nazvaných osvícených časech před našima očima událí příběhové nečiní tajna. Lépe jest, by takového násilného hejbání se rozvzteklých sil jen to na divadlo obecnosti vystaviti, co čest a slávu přináší, co pravé a šlechetné, co následování hodné a co jako zlato v ohni ve vzteku bouře zkoušeno a neprorušitelné zůstaveno bylo! ([Srb1], s. 18)

Sedláček k překladu Hilariovy historie přidal poznámky, v nichž se pokusil objasnit jednotlivé historické události a naznačil kritiku Hilariovy práce. Podle Millauerova spisu vylíčil Hilariovy životní osudy, popsal dobu, v níž Hilarius své dílo napsal, aby čtenáři objasnil okolnosti jeho vzniku. Z vylíčených událostí je zřejmé, že Sedláček sympatizoval s králem Jiřím z Poděbrad. Ke svému překladu Hilariova díla připojil kritické poznámky a doplňky, v nichž se však projevilo, že nebyl školeným historikem. Často vycházel ze starých, již kritice podrobených zdrojů (např. *Hájková kronika*). Řada poznámek se přitom netýkala přímo Hilaria, měla posloužit k vylíčení historie Plzně.

Je nutno zdůraznit, že Sedláček dobře rozeznal význam Hilariova díla pro poznání historie Plzně, pochopil, proč Hilarius vylíčil vše spojené s husity temně. Úspěšně vzbudil zájem Plzeňanů o regionální dějiny. Byl prvním spisovatelem, který českým čtenářům nabídl komentovaný překlad Hilariovy řeči, tj. nejstarší plzeňské kroniky.⁹²

Již jsme zmínili, že v *Pamětech Plzeňských* ... [X-32] byly otištěny některé Sedláčkovy příležitostné básně a rozsáhlý popis slavností spojených s císařskou

⁹⁰ Viz [Stj2].

⁹¹ O životě a díle Šimona Plachého z Třebnice viz [Stj1], [Stj5], [Bě2] a [Bě17], s. 7–10.

⁹² O Hilariovi a jeho kázání, jejich vlivu na obrozenou Plzeň viz autentické vzpomínky uveřejněné v [Sc30], s. 291–292.

návštěvou Plzně roku 1820.⁹³ Z dnešního hlediska je tato část zajímavá, neboť do detailů líčí atmosféru všech akcí včetně nápisů na uvítacích transparentech.

Roku 1820 vyšlo v *Závěsku k Nowinám. Kraméryusowy Cýsařské, Kráľowské Prazské Posstowské Nowiny* nevelké *Náwěsstj*, které oznamovalo, že od října 1820 se bude Sedláčkova práce prodávat v *České expedici* v Praze. *Náwěsstj* stručně informovalo o obsahu spisu a uvedlo i jeho krátkou charakteristiku:

Gest to zase prwnj český plod, genž po wjce než 200 letech z oné někdy tak slawné a gak wůbec se saudj, snad prwnj tiskárny do Čech wvedené, wychází. Giž tehdy z toho ohledu domnjwá se gak pan spisowatel, tak též nakladatel, že kniha ta wssem českým Muzagetům a českého gazyku milowným wlastencům wděk přigde. Gen hogným odkupowánjm a podporowánjm bude mocy zase Plzenská tiskárna swé předesslé sláwy dosýcy. Ačkoliw ussak obsah knihy zwlásst Plzně se týče, nic ussak méně mnoho obsahuge, co zajisté pro každého se hodj. ([8], s. 148)

Paměti Plzenské ... [X-32] zaujaly čtenáře v Čechách i na Slovensku, Sedláček se je snažil šířit, prodával je sám nebo s pomocí přátel. Zajímavá informace o nečekaných problémech s „odbytem“ se dochovala v dopise Juraje Palkoviče z 10. března 1822, který poslal Sedláčkovi z Prešpurku.⁹⁴ Palkovič dostal od Sedláčka třicet exemplářů a přislíbil, že se je pokusí na Slovensku prodat. Sedláčka upozornil, že to bude obtížný úkol, neboť evangelíkům se nebude líbit, jak Sedláček píše o Husovi, husitech a *Novém svátku*, a katolíci, kteří by toto naopak ocenili, si knihu nekoupí, neboť jsou nepřátelsky naladěni vůči češtině a chtějí knihy pouze ve slovenštině.⁹⁵ Nevíme, jak byl Palkovičův prodej na Slovensku úspěšný.

⁹³ Připojena byla i báseň o historii Plzně, kterou sepsal Kašpar Kropáč z Kozince (asi 1530 až 1580), plzeňský básník a humanista.

⁹⁴ Dopis je uložen ve fondu [JVS].

Juraj (Jiří) Palkovič (1769–1850), slovenský básník, novinář, překladatel a pedagog, byl organizátorem slovenského kulturního života. Působil jako profesor na proslulém bratislavském evangelickém gymnáziu, byl poslancem uherského sněmu. Prosazoval česko-slovenskou vzájemnost a češtinu jako spisovný jazyk Slováků. Nesouhlasil se Štúrovou slovenštinou, domníval se, že vede ke zbytečnému štěpení malých národů. Souhlasil však s jeho politikou. Byl ve sporu s Jungmannem, neboť nepřijal jeho reformy českého jazyka, byl zastáncem veleslavinské češtiny. Pro rozvoj slovenského národa byla důležitá Palkovičova činnost výchovná, ediční a novinářská. Vydával oblíbené kalendáře, snažil se popularizovat vědu, usiloval o modernizaci zemědělství, věnoval se zdravotnictví a výchově, psal o historii Slovenska, povzbuzoval národní povědomí. Vydával noviny *Týdeník* (1812–1818) a časopis *Tatranka* (1832–1841).

⁹⁵ Připomeňme, že evangelíci na Slovensku používali češtinu tzv. *Bible kralické*, tj. *bibličtinu*. Byli jejími propagátory a zastánci, odmítali slovenštinu, neboť ji chápali jako narušení jednoty již tak malého (československého) národa. Katolíci prosazovali tzv. *berňolákovštinu*, tj. jazyk vytvořený Antonem Bernolákem (1762–1813), slovenským římskokatolickým knězem a jazykovědcem, který vycházel ze západoslovenského (trnavského) nářečí a jako první kodifikoval spisovnou slovenštinu. Uvědomoval si, že národ, který nemá vlastní jazyk užívaný v písemné formě, ve vzdělávání, literatuře a vědě, se nemůže formovat v moderní svěbytný národ. Teprve zhruba po padesáti letech obrozeneckých snah se L'udovítu Štúrovi (1815–1856) podařilo kodifikovat novou spisovnou slovenštinu založenou na středoslovenských nářečích, která byla přijatelná pro katolíky i evangelíky. Jeho nadkonfesní středoslovenská slovenština propojila katolický i evangelický proud národního obrození.

Urputnost, s níž se Sedláček snažil rozšiřovat své práce, někdy kritizovali jeho současníci. Například 3. ledna 1821 si Josef Josefovič Jungmann (1801–1833), syn Josefa Jungmanna, postěžoval Antonínu Markovi:

Zdaližpak již ráčejí míti Paměti plzenské? Poslal nám jich p. Sedláček půl kopy na krk; snad by velebný pán Vetešník kterou si vzal? ([JJJ], s. 19)⁹⁶

Zdůrazněme, že prodej knih prostřednictvím osobních přátel, kolegů spisovatelů a učitelů byl v první polovině 19. století naprosto běžný. Autoři si často navzájem pomáhali, někteří učitelé nabízeli knihy svým studentům apod. Sedláček takto pomáhal šířit práce Jungmannovy, Čelakovského, Hankovy, Zieglerovy, Palkovičovy, Langerovy a dalších vlastenců.⁹⁷

Sedláček k propagaci svého díla využíval i tištěné přehledy knih, které vydávala Josefa Fetterlová z Wildenbrunu a rozesílala českým knihkupcům, významným školám a větším odběratelům.⁹⁸

V úvodním slovu paměti Sedláček slíbil, že se časem k plzeňské historii vrátí, že důkladněji prostuduje materiály dochované nejen v Plzni a sepíše podrobné dějiny Plzně. V roce 1830 se k historii Plzně nakrátko vrátil, když v časopise *Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst* uveřejnil článek *Skizze einer Geschichte der Stadt Pilsen (Plzen)* [X-81]. Německým čtenářům přinesl stručnou informaci zejména o nejstarších dějinách Plzně. Svůj článek končil událostmi dvacátých let 19. století.⁹⁹

Zajímavou informaci přinesl Josef Jungmann v díle *Historie literatury české* [Ju2]:

Kronika král výsadního města Plzně a jeho okolí. Rkp we 4. as 15 archů, na začátku porauchaný. Počíná popsáním české země wübec. (Byl rkp. u prof. Sedláčka). ([Ju2], 2. vydání, s. 156)

⁹⁶ Jungmann měl na mysli Františka Matějoviče Vetešníka (1784–1850), českého římskokatolického kněze litoměřické diecéze, od roku 1838 děkana v Sobotce, buditele, obrozence, spisovatele a básníka, který podporoval aktivity *Matice české a Wlastenského museum*. Připomeňme, že Vetešník překládal z ruštiny, polštiny, němčiny, francouzštiny a angličtiny, psal básně a povídky do časopisů pro katolické duchovenstvo. Zabýval se historií, genealogií a místopisem. Byl propagátorem panslovanství a blízkým přítelem řady českých buditelů.

⁹⁷ Sedláček mezi svými studenty šířil například Palkovičův dvoudílný *Böhmisch-deutschlaineinisches Wörterbuch ...* (1820, 1821) a Hankovu učebnici *Mluvnice čili Saustawa českého gazyka podle Dobrowského* (1822). V Plzni též obětavě prodával básně Šebestiána Hněvkovského (viz [13]).

⁹⁸ Viz např. *Poznamenání knih, které v Joseffy Fetterlowé z Wildenbrunu, arcybiskupské knihtiskařky, na Starém městě v Seminarium, Nro. 196. naproti Křžžownjkům w prwnjm dworě k dostánj gsau*, W Praze, 1821, 16 stran. Na straně 11 nalezneme stručnou informaci o Sedláčkových *Pamětech Plzenských ...* [X-32] (název, jméno autora se všemi tituly a příslušností k rádu, cena – 1 zl. 15 kr.).

Viz též šestistránkový reklamní soupis vydaných knih, učebnic, divadelních her a příležitostných tisků připojený k Sedláčkově překladu Darupovy knihy [X-34] (viz exemplář uchovaný ve *Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje*, sgn. 8G567), v němž je zdůrazněno, že *Paměti Plzenské ...* [X-32] obsahují krásnou rytinu staré Plzně a v obyčejné obálce stojí jen 48 krejcarů.

⁹⁹ Pod článkem je – patrně omylem – uvedena poznámka, že text bude mít pokračování. Žádné pokračování Sedláčkova článku [X-81] se nepodařilo dohledat.

Zdá se, že Sedláček na podrobnější a přesnější historii Plzně pracoval, ale spis nedokončil nebo nevydal. Plzeňský archivář a historik Miloslav Bělohlávek (1923–2006) ve studii *K dějinám vlastivědných popisů Čech (Účast J. V. Sedláčka na topografiích Čech)* [Bě7] uvedl, že Sedláček měl nedokončený rukopis o historii Plzně a jejího okolí, který se mu však v roce 1965 nepodařilo vypátrat. Ani v roce 2021 se rukopis v žádné Sedláčkově pozůstalosti najít nepodařilo; pravděpodobně je ztracen.

Sedláčkovy *Paměti Plzeňské ...* [X-32] byly jeho současníky uznávané jako jeden ze základních tištěných pramenů o historii Plzně. Dokládá to například krátký článek [Sche], který pro významné vídeňské divadelně-kulturní noviny sepsal Ernst Scherzlieb (Georg Wilhelm von Lüdemann, 1796–1863). Patrně chtěl v sérii tzv. *dopisů z Plzně* německým čtenářům přiblížit historii Plzně a představit její významné osobnosti. Svůj záměr bohužel nenaplnil, otištěn byl jen jediný dopis. Jako jeden ze základních zdrojů svých informací uváděl Sedláčkovy *Paměti Plzeňské ...*, Schallerovu *Topografii Čech* a Tannerovu *Historii města Plzně*. Neopomenul zmínit Sedláčkův krátký německý článek *Skizze einer Geschichte der Stadt Pilsen* [X-81].

Sedláček nebyl školeným historikem. Výstižné hodnocení jeho *Paměti Plzeňských ...* [X-32] podal M. Bělohlávek:

... Historická práce J. V. Sedláčka nepřináší nic nového, je nekritická, avšak splnila svůj tendenční smysl, ukázala Plzeňanům, že se nemusí hanbit za své češství, a to je mnoho! ([Bě2], s. 11)

... Paměti jsou nekritickou snůškou různorodého materiálu ... Zprávy tam uvedené přebíral zcela nekriticky, třebaže už tehdy naše historiografie byla na vyšším stupni a řada omylů Hájkových byla vyvrácena kritickým studiem Dobnerovým. Sedláčkovi však šlo především o vzbuzení nadšeného zájmu o minulost a českost Plzně. ([Bě7], s. 51)

Je dobré si uvědomit, že první česky psané dějiny Plzně vyšly až roku 1883 zásluhou Martina Hrušky (1815–1871), městského archiváře, tj. 63 let po Sedláčkově studii. Jejich autor byl absolventem pražské polytechniky, neměl žádné historické vzdělání. O dějiny Plzně se však zajímal, zachránil a uspořádal městský archiv, snažil se zamezit bezhlavému bourání a ničení městských památek. S využitím starších kronik a městských listin (mnohé dnes již neexistují) sepsal *Knihu pamětní král. Krajského města Plzně od roku 775 až 1870* [Hr]. Pochvalně se o jeho díle vyjádřili František Palacký (1798–1876) i Josef Emler (1836–1899), český historik, archivář a vydavatel historických edic. Oba ocenili Hruškovy paměti jako zdařilý pramen pro poznání dějin Plzně, který byl sepsán na základě studia pramenů (opisů a výpisů z úředních listin), jako cenný a značně spolehlivý pramen zejména pro vývoj města v 18. a 19. století.

Martin Hruška pojal své paměti jako kroniku, jednotlivé události řadil chronologicky, jednu za druhou, někdy snad nepříliš kriticky přebíral údaje ze

zdrojů, které měl k dispozici. V jeho pamětech chybí jakýkoliv pokus o kritický výklad dějin či jejich hodnocení.¹⁰⁰

Na práce o dějinách Plzně z pera školených historiků, archivářů a muzeologů si Plzeňané museli počkat až do konce 19. století, resp. počátku 20. století – viz např. studie Josefa Strnada (1852–1930), Ladislava Lábka (1882–1970) a Fridolína Macháčka (1884–1954).¹⁰¹

Sedláčkovy *Paměti Plzenské ...* [X-32] byly prvním, byť neúplným pokusem o zpracování historie a historického místopisu Plzně. Otevřely cestu dalšímu regionálnímu bádání. Není divu, že vzbudily zájem Plzeňanů o minulost jejich města. Kladně byly přijaty i mimoplzeňskými vlastenci, jak dokládá např. zpráva [10] uveřejněná v časopisu *Hyllos*.

Je pozoruhodné, že Sedláčkovy *Paměti Plzenské ...* [X-32] jsou mezi plzeňskými historiky stále čtené a užívané. Například v roce 2013 je Petr Sokol konfrontoval s jinými zdroji, když se snažil o topografickou rekonstrukci husitského ležení a opevnění Plzně při jejím obléhání v letech 1433 až 1434. Informace z Hilariovy řeči a z prací Šimona Plachého z Třebnice, Bohuslava Balbína a Josefa Vojtěcha Sedláčka porovnal s výsledky bádání současných historiků a podrobil je kritice. Ukázal, že Sedláčkovy úvahy o rozmístění „bašt“ a opěrných stanic nebyly zcela správné, že se v některých lokacích mýlil, podobně jako ostatní badatelé.¹⁰²

12. Závěr

Po svém vlasteneckém prozření v roce 1816 se Josef Vojtěch Sedláček vedle své učitelské profese začal intenzivně věnovat aktivitám, které považoval za životně důležité pro obrození českého národa.

- Podporoval veškerou činnost *Wlastenského museum* od jeho vzniku v roce 1818.
- Usiloval o vznik a rozvoj českých triviálních škol v Plzni a okolí.
- Všemi silami se snažil přispět k rozvoji českého divadla.
- Dával podněty k zakládání českých čtenářských společností a napomáhal jejich činnosti.

O těchto Sedláčkových aktivitách se podrobně dozvíme v následujících čtyřech kapitolách. V další kapitole pak uvidíme, že Sedláčkova všestranná učitelská a buditelská činnost získala již koncem dvacátých let všeobecné uznání a došla zaslouženého ocenění.

¹⁰⁰ Viz [Bě17], s. 17–18.

¹⁰¹ Viz [Bě2] a [Bě17].

¹⁰² Více viz [Sok].

